

JAK MEDIA WPŁYWAJĄ NA ZACHOWANIA KOMUNIKACYJNE? ODBIORCZA SAMOŚWIADOMOŚĆ DZIECI W WIEKU SZKOLNYM

W powyższym pytaniu zawarta jest presupozycja, którą należy uznać za tezę: środki masowego przekazu wpływają na zachowania komunikacyjne dzieci w wieku szkolnym. Nie jest to twierdzenie, które wymaga udowodnienia, ponieważ istnieją liczne opracowania na ten temat. Już rok 1927 przyniósł próbę określenia, czym jest wpływ mediów. Jego pojęcie wówczas Harold Lasswell przejął z nauk przyrodniczych, dlatego też pojmowanie wpływu miało charakter przyczynowo-skutkowy i kładło nacisk na nadawcę. Potem powstało bardzo dużo teorii efektów komunikowania masowego [za: Gajda, 2005, s. 33–47]. Część z nich to teorie klasyczne, które opierają się na modelu behawiorystycznym: „bodziec wywołuje reakcję”. Wśród nich można wyróżnić: psychologiczne, socjologiczne i kulturowe. Przykładowa koncepcja mówiąca o wpływie środków masowego przekazu jest sformułowana przez Hildę Himmelweit, Janinę Koblewską i Josepha T. Klappera. Hilda Himmelweit [zob.: 1972, s. 25] wyróżniła takie typy wpływu, jak: natychmiastowy (bezpośredni), kumulatywny, podświadomy, a Janina Koblewska [zob.: 1972, s. 25–26] dodała do nich jeszcze – zewnętrzny (apel do właściwości wewnętrznych odbiorcy) [zob.: Gajda 1988, s. 93–94].

J. T. Klapper [zob.: New York 1960], badając skuteczność wpływu środków masowego przekazu, zauważył, że dla wywołania efektów w odbiorcach przez media nieodzowny jest zespół czynników interweniujących. Wynika to z tego, że komunikowanie masowe nie stanowi przyczyny, tylko współdeterminuje, wzmacniając, istniejące postawy. Uczony wymienił też sfery wpływu mass mediów na odbiorcę: na jego zachowania, na poziom wiedzy, na postawy, na sprawność organiczną.

Generalnie historię badań nad wpływem mediów zwykło się dzielić na trzy fazy [zob.: Zaraziński, 2006]: fazę mediów silnych, gdy podstawę stanowił psychologiczny obraz człowieka rozumiany jako cząstka masy (lata trzydzieste XX wieku: jednostka żyje pod absolutnym wpływem mediów); fazę mediów słabych (lata pięćdziesiąte XX wieku: „Idee płyną od mediów do liderów opinii, a od nich do mniej aktywnych członków społeczeństwa” [Schmidt, Zurstiege, 2006, s. 106]; fazę wzrostu znaczenia mediów (początki to lata sześćdziesiąte XX wieku, a potem

lata osiemdziesiąte XX wieku: teoria bodźca budzącego u odbiorcy zainteresowanie wzmacniające pierwotną reakcję).

Jeśli chodzi o pierwszą teorię badawczą, która konsekwentnie koncentrowała się na odbiorcy, była to teoria użytkowania i korzyści z lat czterdziestych ubiegłego wieku, przeżywająca renesans w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku. Skłaniała ona do postawienia pytania o przyczyny i cele korzystania przez ludzi z mediów [zob.: Lazarsweld, Stanton (red.), 1944; 1949], wykorzystując jako metody badawcze kwestionariusze z technikami analiz danych. Prowadziło to zatem do koncentracji na ukazywaniu niezamierzonych negatywnych skutków wpływu środków masowego przekazu i pomijaniu pozytywów. Jak więc widać, nastąpił zwrot od eksploracji ilościowych na rzecz jakościowych [zob.: Wyka, 1993; Sulek, Nowak, Wyka (red.), 1989]. Zjawisko to nazwano „przełomem antypozytywistycznym” („antyscjentystycznym”).

Liczne badania wpływu mediów uwzględniały również odbiorcę dziecięcego. W 1947 roku powstała publikacja z opisem reakcji dziecka na to, co dzieje się w filmie. Lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte obfitowały w eksploracje naukowe dostarczające argumentów potwierdzających tezę o ogromnym wpływie telewizji na sferę intelektualną najmłodszych odbiorców. Lata siedemdziesiąte zaś to okres, w którym interesowano się głównie związkiem recepcji programów telewizyjnych ze wzrostem poziomu agresji w zachowaniach młodych ludzi. Mimo niezliczonych badań z zakresu publicznej teorii wpływu i ogromu wniosków z nich płynących, okazało się, że żadne spośród stosowanych narzędzi badawczych nie pozwoliło na dostatecznie niepodważalne udowodnienie związku przekazów medialnych z zachowaniami agresywnymi dzieci i młodzieży (co znajduje odzwierciedlenie w literaturze przedmiotu), a warto zauważyć, że w 1998 roku trzy piąte Polaków sądziło, że „to głównie media kształtują dzieci i młodzież” [Ośrodek Badania Opinii Publicznej, Opinie o wpływie telewizji].

Jak widać, teza o istnieniu wpływu mediów na odbiorów została udowodniona licznymi teoriami oraz mniej licznymi dowodami empirycznymi wynikającymi z przeprowadzanych badań głównie przez psychologów, pedagogów, medioznawców oraz instytucje zajmujące się badaniem rynku i analizą marketingową. Moje badania należą do sfery audytoryjnych (*audience studies*), przyjmujących za punkt wyjścia zachowania komunikacyjne odbiorców, które miałyby być skutkami wpływu recepcji mediów, według koncepcji Umberta Eco:

Walkę o człowieka w ramach technologicznego świata komunikacji można wygrać za pomocą nie tyle „strategii”, mającej kontrolować władzę mediów przez kontrolę dwóch elementów łańcucha komunikacji – Źródła i Kanału – ile rozwiązań „partyzanckich”, które kierują naszą uwagę na Adresata [Eco, 1999, s. 165].

Wracając zatem do pytania zadanego w tytule opracowania, przyjmuję tezę o istnieniu wpływu mediów na odbiorców jako pewnik, a stawiam sobie zadanie szczegółowsze – znalezienie skutków owego wpływu w zachowaniach komunikacyjnych dzieci w wieku szkolnym. Badania, na których podstawie zechcę wyciągnąć wnioski, mieszczą się w sferze *stricte* językoznawczych, koncentrujących się na analizach zachowań komunikacyjnych dziecięcych odbiorców mediów, które to zachowania można uznać za powstałe pod wpływem recepcji środków masowego przekazu. Do tekstów bazujących na tego typu eksploracjach należą przykładowo publikacje¹: Barbary Bonieckiej, Józefa Porayskiego-Pomsty, Katarzyny Zagórskiej, Magdaleny Trysińskiej, Edyty Manasterskiej-Wiącek, Anny Granat, Emilii Kałużyńskiej. Takie badania i płynące z nich wnioski uznaję za służebne wobec badań psychologicznych i pedagogicznych, które mogłyby doprowadzić do uargumentowania absolutnej potrzeby wprowadzenia do szkół programu edukacji medialnej w postaci osobnego przedmiotu nauczania.

Jak już wcześniej napisałam, istnieje duży problem metodologiczny, jeśli chodzi o niepodważalne udowodnienie związku przyczynowo-skutkowego zachodzącego między przekazem medialnym a jego odbiorcą. Można chyba nawet przyznać, że badacze tego zagadnienia są na etapie poszukiwań adekwatnej metody. Według mnie, jeśli chodzi o badanie zachowań komunikacyjnych odbiorcy dziecięcego, najskuteczniejsza jest metodologia pragmalingwistyczna, wykorzystująca jako bazę materiałową same wypowiedzi dzieci oraz opisy ich zachowań komunikacyjnych realizowanych we wszelkich sferach semantyki eksplicytnej lub implicytnej: presuponowanej lub implikowanej oraz wpisanej we wszelkie pozawerbalne, suprasegmentalne, kinezyczne, oklestyczne, chaptyczne itp. nośniki intencji. Obserwowane i analizowane zachowania komunikacyjne powinny mieć rozmaity charakter: od spontanicznych zachowań w sytuacjach obserwowanych „z ukrycia”, poprzez zachowania w sytuacjach zaaranżowanych i w interakcjach sterowanych, aż po zachowania wynikające z pełnej świadomości odbiorczej dziecka. Na potrzeby tej publikacji zastosowałam technikę badania ankietowego w celu doprowadzenia do powstania dziecięcych tekstów pisanych o charakterze metajęzykowym. Taka metoda badawcza sprawia wrażenie zbyt oczywistej, ale właśnie to stanowi jej atut, prowadzi bowiem do powstania bazy tekstów stanowiącej nie tylko niepodważalny dowód na istnienie wpływu mediów na język uczniów szkoły podstawowej, ale jednocześnie tekstów, które, układając się w określone zbiory, dokumentują dziedziny językowych skutków wpływu recepcji mediów

¹ Przykładowe publikacje to: Porayski-Pomsta, 1994; Boniecka, 2005, s. 39–60; Boniecka, 2006, s. 840–853; Boniecka, Granat (red.), 2015; Boniecka, Granat (red.), 2016; Zagórska, 2015, s. 13–32; Trysińska, 2015, s. 63–80; Manasterska-Wiącek, 2015, s. 83–97; Kałużyńska, 2015, s. 99–107; Granat, Jędrejek, 2015; Granat, 2016a; Granat, 2016b.

na zachowania komunikacyjne dzieci w wieku szkolnym. Dodatkowo metoda ta pozwala dowiedzieć samoświadomości odbiorczej młodych Polaków.

Badanie zostało przeprowadzone w Szkole Podstawowej nr 6 im. Romualda Traugutta w Lublinie w maju 2016 roku. Ankiety rozprowadziła w klasie IV, dwóch klasach V i dwóch VI pani pedagog z tejże szkoły – Monika Wójciak². Wzięło w niej udział sto pięćdziesięciu uczniów. Ze względu na zakres zadania badawczego, zawartego w tytule tekstu, nie jest istotna statystyka, czyli liczba uczestników czy liczba wypowiedzi uczniowskich, ale ich treść. Ankieta nosiła tytuł: *Ankieta młodego obserwatora własnej mowy* i zawierała następującą prośbę do uczniów o to, by dzieci weszły w rolę obserwatorów własnych zachowań komunikacyjnych i jak młodzi naukowcy z dużą odpowiedzialnością odpowiadały na zadane w ankiecie pytania. Odpowiedzi zostały przytoczone dosłownie, a w wykazach poprawione jedynie (w niektórych przypadkach) pod względem ortograficznym z zachowaniem błędów innego typu (przykładowo w tym celu, aby pokazać niekonsekwencje w stosowaniu przez dzieci zapisu wyrazu Internet – od małej lub od wielkiej litery).

Pierwsze pytanie brzmiało:

Czy zdarzyło się, że przeczytany przez Ciebie (lub przez kogoś Tobie) tekst z czasopisma albo z Internetu spowodował, że coś powiedziałeś? Jeśli tak, to proszę, napisz, co było czytane (o czym) i co powiedziałeś. Może było więcej takich sytuacji? Jeśli tak, opisz tyle, ile zechcesz.

Udzielone odpowiedzi przez dwudziestu ośmiu uczniów (piętnaście dziewcząt i trzynastu chłopców) z klasy IV prezentuje tabela 1.

Tabela 1. Odpowiedzi uczniów z klasy IV na pierwsze pytanie ankietowe

Lp.	Klasa IV: K	Klasa IV: M
1	<i>Brawo ty, brawo ja.</i>	Siemka, spoko ziom.
2	Nie.	Nie zdarzyło mi się!
3	<i>Brawo ty, brawo ja.</i>	Nie zdarzyło mi się.
4	Bloówek klnie albo mówi extra, to ja po nim powtarzam.	Nie.
5	Nie.	Nie zdarzyła mi się taka sytuacja.
6	Tak, zdarzyło się. Np. gdy jeden z polityków PiS-u chciał zmienić nazwy pociągów, np. bo ktoś był innej wiary, powiedziałam o tym innym, bo to oburzające, a politycy PiS-u są po prostu głupi.	Nie, nigdy nie byłem w takiej sytuacji.

² Ankieta została przeprowadzona za zgodą Dyrekcji szkoły, Rady Pedagogicznej i Rady Rodziców.

Tabela 1. Odpowiedzi uczniów z klasy IV na pierwsze pytanie ankietowe (cd.)

Lp.	Klasa IV: K	Klasa IV: M
7	Nie, nie zdarzyło się.	Nie, nigdy nie byłem w takiej sytuacji.
8	Przez moją przyjaciółkę poznałam powiedzenie <i>Brawo ty, brawo ja.</i>	Nigdy nie byłem w takiej sytuacji.
9	Nigdy nie byłam w tej sytuacji.	Nigdy nie byłem w takiej sytuacji.
10	Nigdy nie byłam w tej sytuacji.	Nigdy nie byłem w takiej sytuacji.
11	Nigdy nie byłam w tej sytuacji.	Nigdy nie byłem w takiej sytuacji.
12	Nigdy nie byłam w tej sytuacji.	Nigdy nie byłem w takiej sytuacji, przepis ciasta z internetu.
13	Nigdy nie byłam w tej sytuacji.	Przeczytano mi przepis ciasta.
14	Nigdy nie byłam w tej sytuacji.	–
15	Nigdy nie byłam w tej sytuacji.	–

Źródło: Opracowanie własne.

Z zaprezentowanych w tabeli wypowiedzi wyłania się obraz recepcji przekazów medialnych w formie pisanej przez dzieci około dziesięcioletnich. Okazuje się, że dziesięć dziewczynek i jedenastu chłopców spośród badanych, czyli dwudziestu jeden uczniów z dwudziestu ośmiu, odpowiedziało negatywnie, co znamionuje brak odzwierciedlenia w języku tych dzieci wpływu tekstów pisanych, nadawanych przez środki masowego przekazu. Siedmioro uczniów odpowiedziało twierdząco i pojawiły się wypowiedzi układające się w grupy, które można uznać za typy skutków recepcji mediów, skutków zakotwiczonych w języku odbiorców w postaci:

1. Powtarzania, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz), z przeczytanych przez uczniów (lub przez kogoś uczniom) tekstów medialnych. W tej grupie respondentów świadczą o tym zarówno wypowiedzi o zauważonym u siebie zjawisku powtarzania: *Bloowek klnie albo mówi extra, to ja po nim powtarzam*, jak i konkretne przykłady powtórzeń: „*Brawo ty, brawo ja*”; „*Siemka, spoko ziom*”.

2. Realizacji ekspresywnych aktów mowy. Świadectwem jest wypowiedź dziewczynki: *Tak, zdarzyło się. Np. gdy jeden z polityków PiS-u chciał zmienić nazwy pociągów, np. bo ktoś był innej wiary, powiedziałam o tym innym, bo to oburzające, a politycy PiS-u są po prostu głupi*. To zjawisko również łączy się z wcześniej wspomnianym zjawiskiem powtarzania na przykład przekleństw.

To samo pytanie, zadane trzydziestu pięciu respondentom z klas V (dwadzieścia dwie dziewczynki i trzynastu chłopców), zaszkutkowało odpowiedziami zamieszczonymi w tabeli 2:

Tabela 2. Odpowiedzi uczniów z klasy V na pierwsze pytanie ankietowe

Lp.	Klasa V: K	Klasa V: M
1	Kiedy byłam na Ukrainie, przeczytałam w mediach, że Justyna i Laura mają imieniny w tym samym dniu, ucieszyłam się i powiedziałam: <i>Lal! Ale super!</i>	Nie.
2	Nie czytam żadnych czasopism.	Czytałem magazyn LEGO NiNAGO o figurkach Kaia i powiedziałem: <i>Ale to zlamil.</i>
3	<i>O jej! Przeczytałam bardzo złą informację.</i>	O wypadku samochodowym i wtedy powiedziałem: <i>O kurcze.</i>
4	Kiedy czytałam informację z Wikipedii o hipopotamie powiedziałam: <i>Co?</i>	Nie czytam czasopism.
5	Powiedziałam: <i>Ooo, na serio ty i ja oraz Adel mamy tego samego dnia urodziny?!</i>	Nie było takiej sytuacji.
6	Czytałem reklamę w internecie o nowym produkcie w sklepie, a tą rzeczą była nowa książka w empiku i gdy przeczytałam tą informację, to powiedziałam: <i>Bardzo tania cena i na pewno to jutro kupię.</i>	Nie czytam czasopism.
7	Nie, nic nie spowodowało takiej sytuacji.	Nie, mi się coś takiego nie zdarzyło.
8	Powiedziałam: <i>Ale super</i> – kiedy się dowiedziałam, czytając w Wikipedii, że Adele urodziła się tego samego dnia, co ja (lubię muzykę Adele).	Nie czytam czasopism.
9	Tak, powiedziałam żart. Był o blondynce. <i>Jak blondynka robi dżem? Kroj pączka!</i> Lub znalazłam tekst, którego często używam: <i>Life is brutal ana full of zasadzkas.</i>	Zobaczyłem na Facebooku post, w którym było napisane: kot – kotel; pies – piesel; susel – ? Nabierałem na to następnie kolegów.
10	Nie czytam.	Nie, nie zdarzyło mi się tak.
11	Nie czytam czasopism (czytam książki).	Czytałem o Konstytucji 3 Maja i tego się nauczyłem – dostałem 5 z historii.
12	Skomentowałam coś w internecie.	Widziałem na YT film Haka <i>The culling</i> i już chciałem mieć tę grę.
13	Np. jak słuchałam reklamy, spodobało mi się powiedzenie i wprowadziłam to do życia codziennego.	Kiedy obejrzałem reklamę jednej gry, od razu mi się spodobała. Kiedy mama wróciła z pracy, od razu podbiegłem do niej i się zapytałem: <i>Czy kupisz mi Simsity?</i>
14	Ja nie czytam czasopism.	–
15	Tak. Kiedy miałam 9 lat, zobaczyłam w reklamie lalkę Barbie i od razu ją kupiłam. Po zobaczeniu jej na żywo rozplakałam się, bo była brzydka.	–
16	Nie czytam czasopism i rzadko czytam rzeczy z internetu.	–
17	Tak, zdarzyło się to dużo razy, np. gdy tylko zobaczyłam w Internecie, że będzie nowy program pt. „Kocham cię Polsko”, powiedziałam to rodzicom i od tamtej pory oglądamy ten program.	–
18	Nie, nie zdarzyło mi się to.	–

Tabela 2. Odpowiedzi uczniów z klasy V na pierwsze pytanie ankietowe (cd.)

Lp.	Klasa V: K	Klasa V: M
19	Tak. Jak czytałam gazetkę dla nastolatków, to były tam takie fajne buty. Potem poszłam do mamy i powiedziałam: <i>Jak będę grzeczna, to kupisz mi te buty?</i>	–
20	Tak, ale nie pamiętam, co to było.	–
21	Kiedy przeczytałam tekst z internetu, od razu skomentowałam, musiałam wyrazić swoje zdanie. Powiedziałam na dodatek mojej mamie.	–
22	Gdy grałam w jakąś grę z moim starszym bratem, pojawiła się śmieszna reklama lodów bananowych. Od razu pobiegliśmy do sklepu i je kupiliśmy by je spróbować.	–

Źródło: Opracowanie własne.

Czternaście osób (siedem dziewcząt i siedmiu chłopców) stwierdziło, że nie czyta przekazów medialnych. Pozostałe wypowiedzi wskazują na następujące językowe efekty recepcji:

1. Werbalne powtórzenia, cytowanie tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przeczytanych przez uczniów tekstów medialnych. Przykładem jest wypowiedź dziewczynki: *Tak, powiedziałam żart. Był o blondynce. „Jak blondynka robi dżem? Kroi pączka!”*. Lub *znalazłam tekst, którego często używam: „Life is brutal ana full of zasadzka”*. Inny przykład to: *Zobaczyłem na Facebooku post, w którym było napisane: kot – kotel; pies – piesel; susel – ? Nabierałem na to następnie kolegów*. Bardzo interesującą egzemplifikację wykorzystania powtórzeń treści przeczytanych stanowi odpowiedź udzielona przez chłopca: *Czytałem o Konstytucji 3 Maja i tego się nauczyłem – dostałem 5 z historii*. I jeszcze jedna wypowiedź poświadczająca zjawisko: *Np. jak słuchałam reklamy, spodobało mi się powiedzenie i wprowadziłam to do życia codziennego*.

2. Werbalne realizacje ekspresywnych aktów mowy. Dzieci podawały konkretne przykłady: *Łał! Ale super!; O jejo! Przeczytałam bardzo złą informację; Co?; Ooo, na serio ty i ja oraz Adel mamy tego samego dnia urodziny?!; Ale super; Ale to złamił; O kurcze*.

3. Werbalne realizacje dyrektywnych aktów mowy. Mieszczą się w tej grupie pytania, prośby, żądania. Jedna z dziewczynek napisała: *Kiedy miałam 9 lat, zobaczyłam w reklamie lalkę Barbie i od razu ją kupiłam. Po zobaczeniu jej na żywo rozplakałam się, bo była brzydka*, co świadczy o tym, że musiało dojść do interakcji z osobą dorosłą, w ramach której dziecko zakomunikowało treść illokucyjną, a perlokucją stał się konkretny zakup. Podobny hipotetycznie przebieg musiała mieć opisana przez dziecko sytuacja: *Gdy grałam w jakąś grę z moim starszym bratem, pojawiła się śmieszna reklama lodów bananowych. Od razu pobiegliśmy do sklepu i je kupiliśmy by je spróbować*. Inny przykład stanowi wypowiedź dziewczynki: *Jak*

*czytałam gazetkę dla nastolatków, to były tam takie fajne buty. Potem poszłam do mamy i powiedziałam: „Jak będę grzeczna, to kupisz mi te buty?” oraz wypowiedź chłopca: Kiedy obejrzałem reklamę jednej gry, od razu mi się spodobała. Kiedy mama wróciła z pracy, od razu podbiegłem do niej i się zapytałem: „Czy kupisz mi Simsity?”. Jedna z wypowiedzi na pierwszy rzut oka nosi znamiona odzwierciedlenia wpływu mediów w języku dziecka w postaci asercji, ale, ze względu na perlokucję, należy ją zakwalifikować do grupy aktów dyrektywnych: *Gdy tylko zobaczyłam w Internecie, że będzie nowy program pt. „Kocham cię Polsko”, powiedziałam to rodzicom i od tamtej pory oglądamy ten program.**

4. Werbalne realizacje komisywnych aktów mowy. Jedna z piątoklasistek przykładowo napisała: *Czytałam reklamę w internecie o nowym produkcie w sklepie, a tą rzeczą była nowa książka w empiku i gdy przeczytałam tą informację, to powiedziałam: „Bardzo tania cena i na pewno to jutro kupię”.*

5. Pisemne (obok werbalnych) realizacje ekspresywnych aktów mowy. Już dzieci jedenastoletnie piszą komentarze, publikując je w Internecie. Oto metajęzykowe świadectwo tego powszechnego zjawiska: *Kiedy przeczytałam tekst z internetu, od razu skomentowałam, musiałam wyrazić swoje zdanie. Powiedziałam na dodatek mojej mamie.*

Jeśli chodzi o najstarszą grupę wiekową, uczniowie z klas VI udzielili odpowiedzi, które zostały przywołane w tabeli 3:

Tabela 3. Odpowiedzi uczniów z klasy VI na pierwsze pytanie ankietowe

Lp.	Klasa VI: K	Klasa VI: M
1	Nie rozumiem pytania.	No to co, jak widzę jakieś miłe sytuacje, to mówię, <i>ale żal.</i>
2	Nie przypominam sobie takich sytuacji.	Nie.
3	Raczej takich sytuacji nie było lub ich nie pamiętam.	Widząc, co dzieje się w mediach, nie zamierzam ujawniać tożsamości. Widząc powyższy tekst mówiący, że traktuje nas poważnie, stwierdzam, iż jest to kłamstwo.
4	Gdy w telewizorze zobaczyłam nowy model telefonu powiedziałam mamie, żeby mi kupiła.	Nie.
5	Nie, nie zdarzyła mi się taka sytuacja.	Nie.
6	Tak, treść, że nasi ulubieni piosenkarze mieli wypadek samochodowy, a tak naprawdę go nie mieli. Powiedziałam to mamie i zauważyłam, że ich fanki pisały, czy to prawda, że Bars and Melody mieli wypadek samochodowy, ja wiem, że to nieprawda, bo by nie koncertowali.	Nic takiego mi się nie przydarzyło.

Tabela 3. Odpowiedzi uczniów z klasy VI na pierwsze pytanie ankietowe (cd.)

Lp.	Klasa VI: K	Klasa VI: M
7	Kiedy byłam dzieckiem, bardzo często zdarzały się takie sytuacje, gdy widziałam reklamę z jakąś lalką i od razu chciałam ją mieć. Teraz raczej nie zdarzają się takie sytuacje. Czasem, jak coś o czymś usłyszę, to najpierw zastanawiam się, czy jest mi to potrzebne, ale nie mówię tego na głos.	Nie.
8	Kiedys przeczytałam w Internecie artykuł, że w Polsce pojawi się moja ulubiona kawa. Byłam bardzo zadowolona. Odruchowo powiedziałam: <i>Mamo pojedźmy do Warszawy na Starbucksa.</i>	Niestety nie.
9	Nie było tak.	YYYY... Mleko?
10	Nie wiem.	Zacząłem używać słowa <i>bywa</i> po przeczytaniu książki <i>Wiedźmin</i> .
11	Tak, np. czytałam czasopismo np. pt. „W Siodle” i tam były bardzo ładne i modne ubrania, powiedziałam mamie, że chcę jedno spodnie dostać na imieniny. Innym razem pisałam wypracowanie i pojawiła mi się na jednej ze stron reklama, w której pokazywano wodoodporne, trwałe i przy tym bardzo ładne i, jak uważała reklama, w dobrej cenie case-y, więc poprosiłam rodziców o jego zakup. Zdarza się to całkiem często.	Nie.
12	Nie przypominam sobie takiej sytuacji.	Nie.
13	Tak, ale nie pamiętam.	Nie.
14	Nie wiem, nie pamiętam, zarobiona jestem, proszę o spokój.	Tak, opowiadałem o tym, co ciekawego zobaczyłem.
15	Nic takiego nie było.	Nie.
16	Nie wiem, nie pamiętam, zarobiona jestem, proszę dać mi spokój.	Nie.
17	Nie wiem, nie pamiętam, zarobiona jestem, proszę dać mi spokój.	Nie.
18	–	Nie pamiętam, by coś takiego miało miejsce.
19	–	–
20	–	Nie.
21	–	Nie zdarzyło mi się.
22	–	Nie.

Źródło: Opracowanie własne.

Wypowiedziało się trzydzieści dziewięć osób – szóstoklasistów (siedemnaście dziewcząt i dwudziestu dwóch chłopców), spośród których aż jedenaście dziewcząt i osiemnastu chłopców udzieliło odpowiedzi poświadczających brak wpływu pisemnych przekazów medialnych na ich język. Te zaś teksty zapisane w ankietach, które ów wpływ poświadczają, mieszczą się w następujących grupach:

1. Werbalne powtórzenia, cytowanie tekstów (wyrazów, wyrażień, zwrotów, fraz) z przeczytanych przez uczniów tekstów medialnych. Przykładem może być wypowiedź chłopca, który, co interesujące, uznaje książkę za tekst medialny (zasługuje to na pochwałę, ponieważ często tego typu publikacji nie

traktuje się jako przekązników treści od nadawcy do zbiorowego odbiorcy, którymi książki niewątpliwie są): *Zaczęłam używać słowa „bywa” po przeczytaniu książki „Wiedźmin”*.

2. Werbalne realizacje asertywnych aktów mowy. Stanowi to rodzaj twórczego „powtarzania treści”, przekształcanie jej w postaci komunikatów opisujących stan rzeczy: jeden z chłopców napisał: *Opowiadałem o tym, co ciekawego zobaczyłem*. Innym przykładem jest odpowiedź udzielona przez dziewczynkę: *Tak, treść, że nasi ulubieni piosenkarze mieli wypadek samochodowy, a tak naprawdę go nie mieli. Powiedziałam to mamie i zauważyłam, że ich fanki pisały, czy to prawda, że Bars and Melody mieli wypadek samochodowy, ja wiem, że to nieprawda, bo by nie koncertowali*.

3. Werbalne realizacje ekspresywnych aktów mowy. Szóstoklasista stwierdził: *No to co, jak widzę jakieś miłe sytuacje, to mówię, „ale żal”*.

4. Werbalne realizacje dyrektywnych aktów mowy. Poświadczają to zjawisko następujące teksty metajęzykowe: *Gdy w telewizorze zobaczyłam nowy model telefonu powiedziałam mamie, żeby mi kupiła; Kiedyś przeczytałam w Internecie artykuł, że w Polsce pojawi się moja ulubiona kawa. Byłam bardzo zadowolona. Odruchowo powiedziałam: „Mamo pojedźmy do Warszawy na Starbucks”; Tak, np. czytałam czasopismo np. pt. „W Siodle” i tam były bardzo ładne i modne ubrania, powiedziałam mamie, że chcę jedne spodnie dostać na imieniny. Innym razem pisałam wypracowanie i pojawiła mi się na jednej ze stron reklama, w której pokazywano wodoodporne, trwałe i przy tym bardzo ładne i, jak uważała reklama, w dobrej cenie case-y, więc poprosiłam rodziców o jego zakup. Zdarza się to całkiem często*.

Podsumowując rozważania na temat matatekstowych wypowiedzi uczniowskich dotyczących odzwierciedlenia w ich zachowaniach komunikacyjnych recepcji pisemnych przekazów medialnych, można stwierdzić, że owe zachowania komunikacyjne realizują się w postaci: werbalnych powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przeczytanych przez uczniów tekstów medialnych; werbalnych realizacji ekspresywnych aktów mowy; werbalnych realizacji asertywnych aktów mowy, werbalnych realizacji dyrektywnych aktów mowy, werbalnych realizacji komisywnych aktów mowy oraz pisemnych (obok werbalnych) realizacji ekspresywnych aktów mowy.

Drugie pytanie postawione w ankiecie brzmiało:

Czy zdarzyło się, że to, co usłyszałeś przez radio, spowodowało, że coś powiedziałeś? Jeśli tak, to proszę, napisz, co usłyszałeś i co powiedziałeś. Może było więcej takich sytuacji? Jeśli tak, opisz tyle, ile zechcesz.

Odpowiedzi czwartoklasistów zawiera tabela 4.

Tabela 4. Odpowiedzi uczniów z klasy IV na drugie pytanie ankietowe

Lp.	Klasa IV: K	Klasa IV: M
1	<i>Radio złote przeboje.</i>	Przekleństwa, np. <i>kurwa</i> , <i>cholera</i> .
2	Nie.	Usłyszałem w radiu dużo zboczonych słów związanych z kobietami.
3	Nie.	Nie słucham radia.
4	Nie zdarzyło mi się to.	Nie.
5	<i>Brawo ty, brawo ja.</i>	Nie zdarzyła mi się taka sytuacja.
6	Nie słucham radia.	Słyszałem o zamachu terrorystycznym.
7	Nie, nie zdarzyło się.	Słyszałem o zamachu terrorystycznym.
8	Nie zdarzyło mi się.	Zamach terrorystyczny – <i>Czemu tak się stało?</i>
9	Bardzo ciekawy konkurs.	Nigdy nie byłem w takiej sytuacji.
10	Nie pamiętam.	Nic nie słyszałem w radiu.
11	Nie pamiętam.	Nie odpowiadam.
12	Śmieszna piosenkę. Uśmiełam się.	Zamach terrorystyczny.
13	Kawał podczas jazdy samochodem – zaczęłam się śmiać.	Zamach terrorystyczny, kradzież, niesprawiedliwość.
14	Piosenka z przeklinaniem.	–
15	Nie pamiętam.	–

Źródło: Opracowanie własne.

Dwadzieścia osiem osób spośród czwartoklasistów (piętnaście dziewcząt i trzynastu chłopców) poświadczyło znikomy wpływ radia na język dzieci, gdyż uczniowie w piętnastu przypadkach pisali o tym, że nie są radiosłuchaczami. Z nielicznych odpowiedzi twierdzących na zadane pytanie wynikają skutki w postaci następujących zachowań komunikacyjnych:

1. Werbalne powtórzenia, cytowanie tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przekazów radiowych. Dzieci podały konkretne przykłady tego, co powtarzają: *Radio złote przeboje*; *Brawo ty, brawo ja*.

2. Werbalne realizacje ekspresywnych aktów mowy. Dokumentuje to przykładowo wypowiedź chłopca: *Przekleństwa, np. „kurwa”, „cholera”* czy pytanie innego czwartoklasisty: *Zamach terrorystyczny – „Czemu tak się stało?”*.

3. Komunikacyjne, parajęzykowe realizacje ekspresywnych aktów mowy. O istnieniu takiego efektu recepcji mediów dla zachowań komunikacyjnych dzieci świadczą wypowiedzi: *Uśmiełam się*; *Kawał podczas jazdy samochodem – zaczęłam się śmiać*.

Kolejną grupą uczniów, poddaną badaniu, byli piątoklasiści. Ich wypowiedzi zawiera tabela 5.

Tabela 5. Odpowiedzi uczniów z klasy V na drugie pytanie ankietowe

Lp.	Klasa V: K	Klasa V: M
1	Raczej nie.	Nie słucham radia.
2	Tak. Jak słuchałam w domu radia, usłyszałam nową piosenkę, powiedziałam: <i>Ale fajna.</i>	Nie słucham radia.
3	W radiu powiedzieli, że w Lublinie ma być koncert Kamila Bednarka. Bardzo się ucieszyłam.	Prawo i Sprawiedliwość dochodzą do władzy. Wtedy powiedziałem: <i>O jejku, to są kretyni.</i>
4	Słuchałam w radiu mojej ulubionej piosenki i powiedziałam: <i>Oto moja ulubiona piosenka.</i>	Nie.
5	Nie słucham radia.	Nie słucham radia.
6	Słyszałam w radiu, że jest nowo otwarty sklep w centrum handlowym Plaza i że można wygrać samochody. Po wysłuchaniu powiedziałam: <i>Ale super, bardzo chciałabym wygrać przynajmniej jeden samochód.</i>	Jak słuchałem radia, ktoś wygrał 400 000 zł. Powiedziałem: <i>Ale ta osoba miała farta.</i>
7	Raz, gdy usłyszałam o festiwalu muzycznym, to powiedziałam: <i>Super! Chętnie się tam wybiorę.</i> To jedyny taki przypadek.	Nie, mi się coś takiego nie zdarzyło.
8	Usłyszałam reklamę Media Expert, wtedy krzyknęłam – <i>Niech to wyłączą!!</i> – i wyłączyłam radio.	Kiedy jechałem autem do mojej babci, w radiu usłyszałem piosenkę i powiedziałem: <i>Ale fajna jest ta piosenka.</i>
9	Nie, nie było.	Usłyszałem w radiu piosenkę <i>Faded</i> . Po usłyszeniu jej, była to moja ulubiona piosenka i często o niej mówiłem.
10	Zaśpiewałam piosenkę.	Tak. Reklama Media Expert powiedziałem: <i>Co za żalosna reklama.</i>
11	Spodobała mi się piosenka i zaczęłam śpiewać.	Usłyszałem fajną piosenkę w radiu i opowiedziałem o tym przyjaciółom.
12	Zobaczyłam reklamę i zaczęłam śpiewać piosenkę z tej reklamy.	Słyszałem w radiu piosenkę Media Expert tysiące razy, to powiedziałem, że już nie wytrzymam tego dalej słuchać, więc poszedłem sobie w siną dal od radia. I robię tak zawsze, jak słyszę tę beznadziejną reklamę.
13	Usłyszałam reklamę Media Expert i to powiedziałam.	Nie.
14	Ja usłyszałam w radiu reklamę Media Expert i później śpiewałam piosenkę z tej reklamy z koleżankami.	–
15	Śpiewam wszystko, co wpada mi w ucho.	Ja w radiu usłyszałem piosenki, np. Dałem ci kamień z wielkim LOVE. Nie mogłem przez 1 tydzień tego przestać śpiewać. Było oczywiście więcej takich sytuacji.

Tabela 5. Odpowiedzi uczniów z klasy V na drugie pytanie ankietowe (cd.)

Lp.	Klasa V: K	Klasa V: M
16	W radiu czasami słucham wiadomości i piosenek. Czasem, gdy np. leciały w radiu wiadomości o tym, że jest 30 października, czyli dzień, do którego przeniósł się do przeszłości do tego właśnie dnia. Opowiedziałam o tym kilku koleżankom. A gdy w radiu leci jakaś muzyka, mogę ją nucić cały dzień!	Nie mam radia.
17	W radiu usłyszałam nową piosenkę Margaret, to przez dwa dni śpiewałam ją z przyjaciółką.	–
18	Tak, kilka razy powtarzałam reklamę: Lewiatana, T-mobile, Media Expert, Play, Old spice, jakiegoś majonezu, sprayu do nóg. Na przykład: <i>Media expert – włączamy niskie ceny. Jestem w T-mobile, o tej szybkości, właśnie, właśnie, a mój internet wiesz się, też chcę mieć tak szybką sieć. Old spice co sprawił ten spray jeden psik i mój syn jest ciachem, że hej Old spice. Mejo mejo. Daj mi nogę daj mi nogę, bo bez nogi. Bo bez nogi żyć nie mogę.</i>	–
19	Tak. Gdy w radio leciała piosenka Zary Larson „lash life”, to przez cały tydzień jej słuchałam i cały czas ją śpiewałam.	–
20	Jak jechałam samochodem z moją mamą, usłyszałam w radiu reklamę Media Expert, chociaż trochę mnie to zdenerwowało, to rytmiczna piosenka wpadła mi w ucho i razem z koleżankami śpiewaliśmy to w szkole.	–
21	Zobaczyłam reklamę w telewizji, gdzie była piosenka i nagle zaczęłam śpiewać tę piosenkę. Albo zobaczyłam reklamę jedzenia i zaczęłam cały dzień mówić tą reklamą.	–
22	Usłyszałam fajną piosenkę i powiedziałam, że jest fajna.	–

Źródło: Opracowanie własne.

Udzielone odpowiedzi, z wyjątkiem jedenastu, potwierdziły, że radio oddziałuje na zachowania językowe młodych słuchaczy w postaci:

1. Werbalnych powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przekazów radiowych. Dziewczynki pisały: *Usłyszałam reklamę Media Expert i to powiedziałam; kilka razy powtarzałam reklamę: Lewiatana, T-mobile, Media Expert, Play, Old spice, jakiegoś majonezu, sprayu do nóg. Na przykład: „Media expert – włączamy niskie ceny. Jestem w T-mobile, o tej szybkości, właśnie, właśnie, a mój internet wiesz się, też chcę mieć tak szybką sieć. Old spice co sprawił ten spray jeden psik i mój syn jest ciachem, że hej Old spice.*

Mejo mejo. Daj mi noge daj mi noge, bo bez nogi. Bo bez nogi żyć nie mogę"; Zobaczyłam reklamę jedzenia i zaczęłam cały dzień mówić tą reklamą; Ja w radiu usłyszałam piosenki, np. *Dalem ci kamień z wielkim LOVE. Nie mogłem przez 1 tydzień tego przestać śpiewać. Było oczywiście więcej takich sytuacji.*

2. Werbalno-melodycznych powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przekazów radiowych. Większość respondentek (i jeden respondent) pisało o tym, że śpiewają to, co słyszą przez radio. Oto przykłady ich metatekstowych wypowiedzi: *Zaśpiewałam piosenkę; Spodobała mi się piosenka i zaczęłam śpiewać; Zaczęłam śpiewać piosenkę z tej reklamy; Ja usłyszałam w radiu reklamę Media Expert i później śpiewałam piosenkę z tej reklamy z koleżankami; Śpiewam wszystko, co wpada mi w ucho; W radiu usłyszałam nową piosenkę Margaret, to przez dwa dni śpiewałam ją z przyjaciółką; Gdy w radio leciała piosenka Zary Larson „lash life”, to przez cały tydzień jej słuchałam i cały czas ją śpiewałam; Jak jechałam samochodem z moją mamą, usłyszałam w radiu reklamę Media Expert, chociaż trochę mnie to zdenerwowało, to rytmiczna piosenka wpadła mi w ucho i razem z koleżankami śpiewaliśmy to w szkole.*

3. Werbalnych realizacji ekspresywnych aktów mowy. Przykłady stanowią treści odpowiedzi: *Jak słuchałam w domu radia, usłyszałam nową piosenkę, powiedziałam: „Ale fajna”; Słuchałam w radiu mojej ulubionej piosenki i powiedziałam: „Oto moja ulubiona piosenka”; Słyszałam w radiu, że jest nowo otwarty sklep w centrum handlowym Plaza i że można wygrać samochody. Po wysłuchaniu powiedziałam: „Ale super, bardzo chciałabym wygrać przynajmniej jeden samochód”; Raz, gdy usłyszałam o festiwalu muzycznym, to powiedziałam: „Super! Chętnie się tam wybiorę”; Usłyszałam reklamę Media Expert, wtedy krzyknęłam – „Niech to wyłączą!!” – i wyłączyłam radio; Usłyszałam fajną piosenkę i powiedziałam, że jest fajna”; Prawo i Sprawiedliwość dochodzą do władzy. Wtedy powiedziałem: „O jejku, to są krety”; Jak słuchałem radia, ktoś wygrał 400 000 zł. Powiedziałem: „Ale ta osoba miała farta”; „Ale fajna jest ta piosenka”; Tak. Reklama Media Expert powiedziałem: „Co za żalosna reklama”; Słyszałem w radiu piosenkę Media Expert tysiące razy, to powiedziałem, że „już nie wytrzymam tego dalej słuchać”, więc poszedłem sobie w siną dal od radia. I robię tak zawsze, jak słyszę tę beznadziejną reklamę.*

4. Werbalnych realizacji asercji. Ten wpływ radia, polegający na przytaczaniu, opowiadaniu, przywoływaniu lub streszczaniu zasłyszanych treści, dokumentują przykładowo następujące teksty dziecięce: *W radiu czasami słucham wiadomości i piosenek. Czasem, gdy np. leciały w radiu wiadomości o tym, że jest 30 października, czyli dzień, do którego przeniósł się do przeszłości do tego właśnie dnia. Opowiedziałam o tym kilku koleżankom; Usłyszałem w radiu piosenkę „Faded”. Po usłyszeniu jej, była to moja ulubiona piosenka i często o niej mówiłem.*

Odpowiedzi udzielone przez uczniów z klasy VI prezentuje tabela 6.

Tabela 6. Odpowiedzi uczniów z klasy VI na drugie pytanie ankietowe

Lp.	Klasa VI: K	Klasa VI: M
1	Nie.	(Nieczytelne)
2	Tytuł piosenki, wykonawca, wydarzenie w mieście: powtórzenie tytułu, wykonawcy lub wydarzenia w mieście.	Nie.
3	Raczej nie.	Nie.
4	Gdy usłyszałam w radiu konkurs, w którym do wygrania były bilety na mecz, powiedziałam: <i>Zadzwońmy, może nam się uda wygrać.</i>	Nie.
5	Nie, nigdy mi się tak nie zdarzyło.	Nie.
6	Jak usłyszałam w piątej klasie przez radio o <i>Krainie lodu</i> w Plazie, to powiedziałam tak: <i>Idę na Krainę lodu śpiewać mam tę moc.</i>	Nigdy nie usłyszałam na swój temat w radiu.
7	Nie słucham radia.	Nie, nie było takich sytuacji.
8	Nie słucham radia.	Niestety nie.
9	Kiedyś w radio usłyszałam reklamę o nowym telefonie, poszłam do taty i powiedziałam: <i>Kup mi iphona</i> . Inne sytuacje były podobne do tej.	Tak, zatańczyłem i śpiewam: <i>Hello its mi!!!</i>
10	W radiu mówiono, że można wygrać nagrody, to powiedziałam: <i>Mamo, możemy spróbować?</i>	Nie.
11	Na ogół nie, tylko parę razy, np. gdy usłyszałam o wielkiej przecenie w moim ulubionym sklepie.	Nie.
12	Pewnie tak, ale nie pamiętam tego dokładnie.	Nie.
13	Tak, ale nie pamiętam, co.	Gdy usłyszałam, że Republika Czeska zmienia nazwę, od razu zaczęłam o tym mówić rodzicom i kolegom.
14	Nie wiem.	Nie.
15	Nic takiego nie było.	Nie.
16	Nope.	Nie.
17	Nope.	Nigdy się nad tym nie zastanawiałem.
18	–	Pamiętam, że to był jakiś żart, ale nie pamiętam już jego treści.
19	–	–
20	–	Nie.
21	–	Nie zdarzyło mi się.
22	–	Nie.

Źródło: Opracowanie własne.

Spośród respondentów biorących udział w badaniu aż dwadzieścia sześć osób poświadczyło brak wpływu radia na ich zachowania mowne. Pozostali uczniowie zapisali teksty, które dokumentują takie efekty recepcji przekazów radiowych przez szóstoklasistów, jak:

1. Werbalne powtórzenia, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przekazów radiowych. Oto przykłady: *Tytuł piosenki, wykonawca, wydarzenie w mieście: powtórzenie tytułu, wykonawcy lub wydarzenia w mieście.*

2. Werbalno-melodyczne powtórzenia, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przekazów radiowych. Chłopiec stwierdził: *Zatańczyłem i śpiewam: „Hello its mi!!!”.*

3. Werbalne realizacje dyrektywnych aktów mowy. Za przykłady mogą posłużyć wypowiedzi: *Gdy usłyszałam w radiu konkurs, w którym do wygrania były bilety na mecz, powiedziałam: „Zadzwońmy, może nam się uda wygrać”; Kiedyś w radio usłyszałam reklamę o nowym telefonie, poszłam do taty i powiedziałam: „Kup mi iphona”. Inne sytuacje były podobne do tej; W radiu mówiono, że można wygrać nagrody, to powiedziałam: „Mamo, możemy spróbować?”.*

4. Werbalne realizacje asercji. Dokumentuje to wypowiedź chłopca: *Gdy usłyszałem, że Republika Czeska zmienia nazwę, od razu zacząłem o tym mówić rodzicom i kolegom.*

5. Werbalne realizacje komisywnych aktów mowy, np. *Jak usłyszałam w piątej klasie przez radio o „Krainie lodu” w Plazie, to powiedziałam tak: „Idę na «Krainę lodu» śpiewać mam tę moc”.*

Radio, jako medium towarzyszące, słuchane najczęściej w samochodzie podczas podróży (co poświadczają także wypowiedzi dzieci), wpływa na ich zachowania komunikacyjne, skutkując tworzeniem przez nie asercji, dyrektywów, komisywów, powtarzaniem tekstów oraz komunikacyjnymi zachowaniami o charakterze parajęzykowych ekspresywnych aktów mowy oraz cytowań werbalno-melodycznych.

Trzecie pytanie ankietowe dotyczyło recepcji przez oglądanie przekazów telewizyjnych i internetowych:

Czy zdarzyło się, że to, co zobaczyłeś w telewizji lub w Internecie, spowodowało, że coś powiedziałeś? Jeśli tak, to proszę, napisz, co zobaczyłeś i co powiedziałeś. Może było więcej takich sytuacji? Jeśli tak, opisz tyle, ile zechcesz.

Wypowiedzi dziewczynek i chłopców z IV klasy zawiera tabela 7.

Tabela 7. Odpowiedzi uczniów z klasy IV na trzecie pytanie ankietowe

Lp.	Klasa IV: K	Klasa IV: M
1	Nie.	Straszną grę.
2	Kiedy obejrzałam reklamę Plusa, zaczęłam mówić zdanie: <i>Brawo ty, brawo ja.</i> Kiedy obejrzałam reklamę Daci Duster, zaczęłam śpiewać przy każdej mijanej daci: <i>No proszę, kolejny duster.</i>	Pewnie większość przekleństw mam z internetu. W telewizji są filmy, w których przeklinają, np.: k***a, h**u, s**s*a*a, s*x.
3	Nie.	Nie.

Tabela 7. Odpowiedzi uczniów z klasy IV na trzecie pytanie ankietowe (cd.)

Lp.	Klasa IV: K	Klasa IV: M
4	Gdy rodzice oglądali ze mną telewizję, tata niechcący włączył <i>Sex w wielkim mieście</i> . Gdy Karol na przerwie włączył piosenkę <i>Moja honda</i> , to w jednej zwrotce było przekleństwo „zapierdalać” Ja od Nikoli też klęę.	W disco polo.
5	Nie.	Nie zdarzyła mi się taka sytuacja.
6	Tak, np. <i>Brawo ty, brawo ja</i> lub <i>Jestem w T-mobile</i> .	Oglądałem katastrofę lotniczą.
7	Nie, nie zdarzyło się.	–
8	Czasami w Internecie słyszę przekleństwa.	Nie widziałem.
9	Mecz Polski z Chinami.	O konkursie.
10	Dużo oglądałem, ale szybko zapominam, co oglądałem.	Oglądałem <i>Star Words</i> i powiedziałem, że <i>jest super</i> .
11	Oglądałem japońskie legendy, które są krwiste.	Nie pamiętam.
12	Serial <i>Violetta</i> – wywołała w moich uczuciach miłość, radość i nienawiść.	Niesamowity świat (nieczytelne – tytuły).
13	Serial <i>Violetta</i> – wywołała w moich uczuciach radość i miłość.	Nie.
14	Kibole podpalili Stadion Narodowy w Warszawie.	–
15	Oglądałem „Tylko muzyka” i tam była taka dziewczyna, która grała na pianinie i śpiewała. Wzruszyło mnie to.	–

Źródło: Opracowanie własne.

Dzieci, udzielając odpowiedzi, relacjonowały głównie to, co było przedmiotem oglądania, czasami opisując wywołane w nich przez te treści uczucia. Poświadczeń zachowań językowych czy, szerzej, komunikacyjnych, jako reakcji na owe treści jest niewiele i układają się w następujące zbiory:

1. Werbalne powtórzenia, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażień, zwrotów, fraz) z przekazów telewizyjnych lub/i internetowych. Czwartoklasistki napisały: *Gdy rodzice oglądali ze mną telewizję, tata niechcący włączył „Sex w wielkim mieście”. Gdy Karol na przerwie włączył piosenkę „Moja honda”, to w jednej zwrotce było przekleństwo „zapierdalać”. Ja od Nikoli też klęę; Kiedy obejrzałam reklamę Plusa, zaczęłam mówić zdanie: „Brawo ty, brawo ja”; Tak, np. „Brawo ty, brawo ja” lub „Jestem w T-mobile”; chłopiec natomiast zauważył: Pewnie większość przekleństw mam z internetu.*

2. Werbalno-melodyczne powtórzenia, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażień, zwrotów, fraz) z przekazów telewizyjnych lub/i internetowych, np.: *Kiedy obejrzałam reklamę Daci Duster, zaczęłam śpiewać przy każdej mijanej daci: No proszę, kolejnij duster.*

3. Werbalne realizacje ekspresywnych aktów mowy. Dokumentuje to zjawisko wypowiedź dziesięciolatka: *Oglądałem „Star Words” i powiedziałem, że „jest super”.*

Odpowiedzi udzielone na trzecie pytanie udzielone przez uczniów z klas V zawiera tabela 8.

Tabela 8. Odpowiedzi uczniów z klasy V na trzecie pytanie ankietowe

Lp.	Klasa V: K	Klasa V: M
1	Kiedy siedziałam w internecie, wyskoczyła mi DZIWNĄ reklamą, więc powiedziałam: <i>O kurcze! Oby tata tego nie zobaczył.</i>	Nie.
2	–	Oglądałem odcinek BŁOWA na YT i powiedziałem: <i>Sprzedał się frajer.</i> Vertez youtaler powiedział, jak grał w SKAIRIM, że to nowe wampiry, a ja na to: <i>Tak jak zwykle to wszystko wiem najpierw.</i>
3	W Internecie zobaczyłam bardzo słodkiego pieska z różowym futerkiem. Był piękny.	–
4	Oglądałam serial przyrodniczy, powiedziałam: <i>Acha.</i>	Nie.
5	Kiedy wpisałam hasło w Google „Jak zostać syrenką. Edu” zobaczyłam straszną postać (nieczytelne) powiedziałam: <i>Co to to jest?</i>	Nie.
6	Widziałam nową reklamę gry Grang theft auto V w empiku i zdziwiło mnie to, więc zaczęłam mówić: <i>Extra, bardzo lubię tę grę i bardzo chciałabym ją mieć.</i>	Gdy w telewizji zobaczyłem fajną reklamę, powiedziałem: <i>Ale śmieszna ta reklama.</i>
7	Nie oglądam telewizji.	Chyba mi się to nie zdarzyło.
8	Kiedy wpisałam w Google „komik (nieczytelne)”, wyskoczyła mi grafika z nagim mężczyzną, którego kobieta trzyma za... krocze i wtedy powiedziałam: <i>Że what?</i>	W telewizji zobaczyłem grę i powiedziałem mamie: <i>Czy kupisz mi tą grę?</i>
9	Oglądałam na YT jak taki gościu grał w FNAF 4. Nagle krzyknęłam: <i>AAAAAA! Jezus, Maria! Co to było! Ja nie mogę!</i>	Po obejrzeniu wielu teorii na temat fabuły gry Five Nights of Freddy's sformułowałem własną teorię i opowiedziałem ją przyjaciółom.
10	Poprosiłam mamę, żeby mi kupiła te zabawkę.	Nie zdarzyło mi się tak. Ich habe nicht Internet. Ich glaube Internet (nieczytelne).
11	Usłyszałam śmieszny piosenkę i śpiewałam ją.	Zobaczyłem reklamę Media Expert i stwierdziłem, że <i>jest głupia.</i>
12	Tak. Jak usłyszałam jakąś reklamę, to ją powtarzałam.	Widziałem filmik na YT (nieczytelne) i czasem mówię: <i>grosstulacje.</i>
13	Zobaczyłam reklamę Whiskas z małymi kotkami i od razu chciałam mieć kotka.	Zobaczyłem w internecie taki napis: „ <i>Lubię płatki z mlekiem, ale mleka z płatkami nie</i> ” i potem to ciągle powtarzałem.
14	W telewizji leciała reklama Old Spice i później cały dzień nuciłam melodię z tej reklamy. Innym razem w angielskim filmie na You tube dziewczyna powitała się „ <i>Hi!</i> ”, później powitałam się nim z koleżanką.	–

Tabela 8. Odpowiedzi uczniów z klasy V na trzecie pytanie ankietowe (cd.)

Lp.	Klasa V: K	Klasa V: M
14	W telewizji usłyszałam piosenkę z T-mobile. Później, grając z koleżanką śpiewałyśmy tą piosenkę.	–
15	Tak. Dużo było takich sytuacji, że obejrzałam film na You Tube i potem mówiłam dużo rzeczy.	Tak, zobaczyłem reklamę Old spice i ją przerobiłem: <i>Szop pracz to sprawił ten spray, jeden psik i mój szop jest praczem, że hej, szop pracz.</i>
16	Czasami, gdy wchodzę na stronę z quizami, zadaje pytania z quizu mojej rodzinie. A gdy kiedyś w telewizji leciała reklama Media Expert i tam Ewelina Lisowska śpiewała tam, wszyscy to śpiewali. Tak samo było z reklamą Playa i T-mobile. A gdy oglądam jakiś film na YT, powtarzam z niego zwroty.	–
17	W telewizji zobaczyłam tablicę magnetyczną białą i od razu poprosiłam o nią rodziców.	–
18	Tak, jakieś 2 miesiące temu zobaczyłam reklamę kocyka i poprosiłam mamę, żeby mi kupiła.	–
19	Tak, gdy oglądałam reklamę Pedigri, to były tam takie słodkie pieski, to od razu chciałam mieć takiego malutkiego białego pieska. W telewizji była reklama sklepu z ubraniami, to poprosiłam mamę, abyśmy poszły do sklepu, by kupić sukienkę z nowej kolekcji. Następnego dnia poszłyśmy do sklepu i kupiłyśmy mi sukienkę.	–
20	Zobaczyłam reklamę The Sims 4 i od razu chciałam ją dostać, poprosiłam o nie mamę i dostałam je na Święta Bożego Narodzenia	–
21	Kiedy zobaczyłam nową reklamę lodów w lecie, to od razu powiedziałam, że muszę sobie kupić i pobiegłam do sklepu po nowego loda.	–
22	Usłyszałam śmieszna reklamę Old spice i z koleżankami śpiewałyśmy: <i>Old spice to sprawił ten spray, jeden psik i mój syn jest ciachem, że hej</i> – <i>Old spice.</i>	–

Źródło: Opracowanie własne.

Teksty wpisane do ankiet przez dziewczynki i chłopców udowadniają skutki wpływu recepcji przez nich przekazów telewizyjnych i internetowych w postaci zachowań komunikacyjnych zawierających się w takich zbiorach, jak:

1. Werbalne powtórzenia, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przekazów telewizyjnych lub/i internetowych. Dokumentują to następujące stwierdzenia: *Jak usłyszałam jakąś reklamę, to ją powtarzałam; w angielskim filmie na You tube dziewczyna powitała się „Hi!”, później powitałam się nim z koleżanką; gdy oglądałam jakiś film na YT, powtarzam z niego zwroty; Zobaczyłem w internecie taki napis: „Lubię płatki z mlekiem, ale mleka z płatkami*

nie” i potem to ciągle powtarzałem; Czasami, gdy wchodzę na stronę z quizami, Zadaję pytania z quizu mojej rodzinie.

2. Werbalne realizacje asertywnych aktów mowy w postaci kreatywnej transformacji odebranych treści, np. *Zobaczyłem reklamę Old spice i ją prze-robiłem: „Szop pracz to sprawił ten spray, jeden psik i mój szop jest praczem, że hej, szop pracz”.*

3. Werbalne realizacje asertywnych aktów mowy. Dokumentację stanowią metateksty: *Po obejrzeniu wielu teorii na temat fabuły gry Five Nights of Freddy’s sformułowałem własną teorię i opowiedziałem ją przyjaciołom; Dużo było takich sytuacji, że obejrzałam film na You Tube i potem mówiłam dużo rzeczy; Kiedy zobaczyłam nową reklamę lodów w lecie, to od razu powiedziałam, że muszę sobie kupić i pobiegłam do sklepu po nowego loda.*

4. Werbalno-melodyczne powtórzenia, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przekazów telewizyjnych lub/i internetowych. Oto poświadczenia: *W telewizji usłyszałam piosenkę z T-mobile. Później, grając z koleżanką, śpiewałyśmy tą piosenkę; Usłyszałam śmieszną reklamę Old spice i z koleżankami śpiewałyśmy: „Old spice to sprawił ten spray, jeden psik i mój syn jest ciachem, że hej – Old spice”.*

5. Werbalne realizacje ekspresywnych aktów mowy. Dokumentują je wypowiedzi: *Kiedy siedziałam w internecie, wyskoczyła mi DZIWNĄ reklama, więc powiedziałam: „O kurcze! Oby tata tego nie zobaczył”; Oglądałem odcinek BŁOWA na YT i powiedziałem: „Sprzedał się frajer”. Vertez youtaler powiedział, jak grał w SKAIRIM, że to nowe wampiry, a ja na to: „Tak jak zwykle to wszystko wiem najpierw”; Oglądałam serial przyrodniczy, powiedziałam: „Acha”; Kiedy wpisałam hasło w Google „Jak zostać syrenką. Edu” zobaczyłam straszną postać (nieczytelne) powiedziałam: „Co to to jest?”; Widziałam nową reklamę gry Grang theft auto V w empiku i zdziwiło mnie to, więc zaczęłam mówić: „Extra, bardzo lubię tę grę i bardzo chciałabym ją mieć”; Gdy w telewizji zobaczyłem fajną reklamę, powiedziałem: „Ale śmieszna ta reklama”; Kiedy wpisałam w Google „komik (nieczytelne)”, wyskoczyła mi grafika z nagim mężczyzną, którego kobieta trzyma za... krocze i wtedy powiedziałam: „Że what?”; Oglądałam na YT jak taki gościu grał w FNAF 4. Nagle krzyknęłam: „AAAAAA! Jezus, Maria! Co to było! Ja nie mogę!”; Zobaczyłem reklamę Media Expert i stwierdziłem, że „jest głupia”; Widziałem filmik na YT (nieczytelne) i czasem mówię: „grosstulacje”.*

6. Werbalne realizacje dyrektywnych aktów mowy. Są to głównie wypowiedzi poświadczające prośby formułowane pod wpływem reklam, np.: *Poprosiłam mamę, żeby mi kupiła tę zabawkę; W telewizji zobaczyłam tablicę magnetyczną białą i od razu poprosiłam o nią rodziców; W telewizji zobaczyłem grę i powiedziałem mamie: „Czy kupisz mi tą grę?”; Tak, jakieś 2 miesiące temu zobaczyłam*

reklamę kocyka i poprosiłam mamę, żeby mi kupiła; W telewizji była reklama sklepu z ubraniami, to poprosiłam mamę, abyśmy poszły do sklepu, by kupić sukienkę z nowej kolekcji. Następnego dnia poszłyśmy do sklepu i kupiłyśmy mi sukienkę; Zobaczyłam reklamę The Sims 4 i od razu chciałam ją dostać, poprosiłam o nie mamę i dostałam je na Święta Bożego Narodzenia.

Szóstoklasiści, odpowiadając na zadane pytanie, udzielili odpowiedzi, które zostały przywołane w tabeli 9.

Tabela 9. Odpowiedzi uczniów z klasy VI na trzecie pytanie ankietowe

Lp.	Klasa VI: K	Klasa VI: M
1	Nie.	Tak jak widziałem Komorowskiego, jak czyta z kartki, to powiedziałem: <i>Naucz się zapamiętywać.</i>
2	Programy przyrodnicze / naukowe – Discovery Channel: poszerzenie słownictwa z biologii, geografii.	Nie.
3	Raczej spowodowało, ale zapewne zrobiłam to nieświadomie lub po prostu nie pamiętam.	Nie.
4	Zobaczyłam w Internecie nowe gry komputerowe i od razu w nie zaczęłam grać.	Nie.
5	Zdarzyło mi się widzieć reklamę sklepu z odzieżą i bardzo mi się spodobała jedna bluza i powiedziałam mamie, że <i>chcę taką bluzę</i> . Taka sytuacja zdarzyła się tylko raz.	Nie.
6	Nie miałam takiej sytuacji.	Nic mi się takiego nie przydarzyło.
7	Kiedy byłam dzieckiem (gdy miałam 4 lata), ale później nigdy nie zdarzyła mi się taka sytuacja. Wtedy po prostu chodziło o jakąś zabawkę.	Nie, nic takiego nie było.
8	Kiedys byłam bardzo mała i zobaczyłam w telewizji reklamę Pet Shopów. Powiedziałam po prostu do mamy, żeby mi kupiła Pet Shopa. Wtedy po prostu chodziło mi o zabawkę.	–
9	Kiedys w telefonie zobaczyłam reklamę batoników i powiedziałam: <i>tato, mogę iść do sklepu po LIONA?! Inne sytuacje były podobne do tej.</i>	YYYY... Mleko?
10	Raz zobaczyłam fajną grę w reklamie i zapytałam: <i>Czy mogłabym dostać tę grę na urodziny?</i>	Raz przeczytałem mem w internecie pt. <i>Co ja pocznę?</i> i tak czasami mówię.
11	To, co napisałam w podpunkcie 1. I do tego w telewizji, tylko jak jakąś promocję, np. w Rosmanie na balsamy do ust, wtedy od razu tam pojechałam i kupiłam.	Zniszczyłem telewizor po tym, że Duda został prezydentem, a Jaruś ma władzę absolutną i powiedziałem wtedy: <i>No nie, Jaruś, kłamstwo ma krótkie nogi.</i>
12	Było ich kilka, ale nie pamiętam, co to była za sytuacja.	Jak PiS wygrał wybory, to przeklinałem 3 godz.
13	Tak, zobaczyłam w telewizji reklamę soczystego kurczaka Winiary i chciałam jeść.	Tak, jak oglądałem telewizję, gdy byłem trochę mniejszy, zawsze chciałem a to samochód lub inne zabawki.

Tabela 9. Odpowiedzi uczniów z klasy VI na trzecie pytanie ankietowe (cd.)

Lp.	Klasa VI: K	Klasa VI: M
14	Wątpię.	Tak, np. rozmawiałem z przyjaciółmi o wydarzeniach, które zostały przedstawione w telewizji, zainteresowałem się niektórymi produktami.
15	Nic takiego nie było.	Nie.
16	Może, kto wie.	Nie.
17	Może, kto wie.	Gdy dowiedziałem się, że Andrzej Duda został prezydentem, powiedziałem: <i>Andrzej Duda ku*wi**</i> . Często, gdy oglądam reklamy, to mówię do kogoś, gdy w danej reklamie produkt przedstawiony jako najlepszy i dostępny. W takiej sytuacji mówię, <i>że to produkty bez sensu i lepiej ich nie kupować</i> .
18	–	Gdy oglądałem telewizję, w pewnym czasie leciała reklama, w której przedstawiono nowe buty. Po obejrzeniu pojechałem do sklepu i od razu, jak zobaczyłem buty, powiedziałem rodzicom, żeby mi je kupili.
19	–	–
20	–	Nie.
21	–	Nie zdarzyło mi się.
22	–	Nie.

Źródło: Opracowanie własne.

Odpowiedzi dzieci można zakwalifikować jako obrazujące skutki wpływu recepcji telewizji i Internetu na zachowania komunikacyjne szóstoklasistów w następujących kategoriach:

1. Werbalne powtórzenia, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przekazów telewizyjnych lub/i internetowych. Świadczy o tym przykładowe zdanie: *Raz przeczytałem mem w internecie pt. „Co ja pocznę?” i tak czasami mówię.*

2. Werbalne realizacje asertywnych aktów mowy w postaci kreatywnej transformacji odebranych treści. Znalazł się tu interesujący tekst dziewczynki, która zauważyła wartość edukacyjną recepcji i powtarzania treści medialnych: *Programy przyrodnicze / naukowe – Discovery Channel: poszerzenie słownictwa z biologii, geografii.*

3. Werbalne realizacje asertywnych aktów mowy. Przykłady to: np. *rozmawiałem z przyjaciółmi o wydarzeniach, które zostały przedstawione w telewizji, zainteresowałem się niektórymi produktami; Często, gdy oglądam reklamy, to mówię do kogoś, gdy w danej reklamie produkt przedstawiony jako najlepszy i dostępny. W takiej sytuacji mówię, że to produkty bez sensu i lepiej ich nie kupować.*

4. Werbalne realizacje ekspresywnych aktów mowy. *Tak jak widziałem Komorowskiego, jak czyta z kartki, to powiedziałem: „Naucz się zapamiętywać”; Zniszczyłem telewizor po tym, że Duda został prezydentem, a Jaruś ma władzę absolutną i powiedziałem wtedy: „No nie, Jaruś, kłamstwo ma krótkie nogi”; Jak PiS wygrał wybory, to przeklinałem 3 godz.; Gdy dowiedziałem się, że Andrzej Duda został prezydentem, powiedziałem: „Andrzej Duda ku*wi**”.*

5. Werbalne realizacje dyrektywnych aktów mowy. *Zdarzyło mi się widzieć reklamę sklepu z odzieżą i bardzo mi się spodobała jedna bluza i powiedziałam mamie, że „chcę taką bluzę”; Kiedyś byłam bardzo mała i zobaczyłam w telewizji reklamę Pet Shopów. Powiedziałam po prostu do mamy, żeby mi kupiła Pet Shopa. Wtedy po prostu chodziło mi o zabawkę; Kiedyś w telefonie zobaczyłam reklamę batoników i powiedziałam: „tato, mogę iść do sklepu po LIONA?!”. Inne sytuacje były podobne do tej; Raz zobaczyłam fajną grę w reklamie i zapytałam: „Czy mogłabym dostać tę grę na urodziny?”; Gdy oglądałam telewizję, w pewnym czasie leciała reklama, w której przedstawiono nowe buty. Po obejrzeniu pojechałam do sklepu i od razu, jak zobaczyłam buty, powiedziałem rodzicom, żeby mi je kupili.*

Zachowania komunikacyjne uczniów szkoły podstawowej z klas IV–VI, stanowiące poświadczenie wpływu recepcji mediów na język dzieci, organizują się w następujące kategorie skutków: werbalne powtórzenia, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przekazów telewizyjnych lub/i internetowych; werbalne realizacje asertywnych aktów mowy w postaci kreatywnej transformacji odebranych treści; werbalne realizacje aktów mowy: asertywnych, ekspresywnych i dyrektywnych; werbalno-melodyczne powtórzenia, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przekazów telewizyjnych lub/i internetowych.

Czwarte pytanie ankietowe okazało się najbardziej atrakcyjne dla dzieci, zwłaszcza płci męskiej, a dotyczyło wpływu na zachowania komunikacyjne uczniów recepcji gier elektronicznych. Jego treść to:

Czy zdarzyło się, że jakaś gra internetowa (komputerowa, na tablecie, na telefonie) spowodowała, że coś powiedziałeś? Jeśli tak, to proszę, napisz, jaka to była gra i co powiedziałeś. Może było więcej takich sytuacji? Jeśli tak, opisz tyle, ile zechcesz.

Odpowiedzi czwartoklasistów prezentuje tabela 10.

Tabela 10. Odpowiedzi uczniów z klasy IV na czwarte pytanie ankietowe

Lp.	Klasa IV: K	Klasa IV: M
1	„Minecraft P 3 super”	Nic.
2	Nie.	Raczej nie.
3	Nie.	Nie gram w takie gry.
4	Minecraft jak klną, to ja też czasami klnę.	W grze Lenuge of Legends czasem klną i trochę tych słów czasem używam.

Tabela 10. Odpowiedzi uczniów z klasy IV na czwarte pytanie ankietowe (cd.)

Lp.	Klasa IV: K	Klasa IV: M
5	Nie.	Tak jest: <i>Do ataku!; Pomocy!</i>
6	Tak, np. ciągle śpiewam <i>Five nights at Freddy's</i> .	Gram ninjago games.
7	Nie, nie zdarzyło się.	CSI. 6.
8	Usłyszałam wtedy wiele przekleństw lub zagrożeń o hackwaniu; Gra Movlestar planet; Zagrożenie o (nieczytelne); Gra talking Angela; Brzydkie słowa, głównie przekleństwa itd., Gra StarStable online.	Ferraria – <i>Czemu tak się nazywa?</i>
9	Gry nie pamiętam, ale powiedziałam, że jest <i>fajna gra</i> .	Powiedziałem: <i>Ale fajne</i> .
10	Nie gram w gry.	Grałem w transformersy i (nieczytelne) i powiedziałem, że <i>jest bardzo fajna!</i>
11	Przestraszyłam się gry, która miała takie straszne potwory i wyskakiwały na ekranie.	Nie gram w gry!
12	Muvister planet – zdenerwowałam się, ponieważ się zaczynała.	(Nieczytelny tytuł gry)
13	Muvister planet – wywołała we mnie podniecenie.	(Nieczytelne)
14	Nie gram w gry komputerowe.	–
15	Gra Subway Surfers – rozśmieszało mnie to.	–

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród odpowiedzi dominują te, które kategoryzują komunikacyjne reakcje graczy w zakresach:

1. Werbalnych powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z gier, co poświadczają wypowiedzi: *Minecraft jak klną, to ja też czasami klnę; W grze Lenuge of Legends czasem klną i trochę tych słów czasem używam.*

2. Werbalnych realizacji ekspresywnych aktów mowy. Poświadczają to zjawisko treści pisemnych wypowiedzi metatekstowych: *Tak jest: „Minecraft P 3 super”; „Do ataku!”; „Pomocy!”; „fajna gra”; „Ale fajne”; Grałem w transformersy i (nieczytelne) i powiedziałem, że „jest bardzo fajna!”.*

3. Werbalno-melodycznych powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z gier. Dokumentem jest metatekst: *Ciągle śpiewam „Five nights at Freddy's”.*

4. Werbalnych realizacji asertywnych aktów mowy. Przykładem może być: *Ferraria – Czemu tak się nazywa?*

Zestaw odpowiedzi piętoklasistów zawiera tabela 11.

Tabela 11. Odpowiedzi uczniów z klasy V na czwarte pytanie ankietowe

Lp.	Klasa V: K	Klasa V: M
1	Kiedy grałam w Geometry obsh lite i wygrałam poziom na praktisie, powiedziałam: <i>Nareszcie!</i> Kiedy grałam na telefonie w My talking Angels i wydałam NIECHĄCY 5 tysięcy, powiedziałam: <i>O kurcze!</i> I się rozplakałam.	Tak, zobaczyłem, że wyszła gra o nazwie Overwatch. Zobaczyłem, jaka jest grafika i powiedziałem: <i>Muszę ją mieć.</i>
2	Czasem mówię podczas gry w Geometry Dash, że to jest <i>glupia, nieprzyjemna.</i>	Jak grałem w GANG CIAR VEGAS, to nagle ktoś mnie zabił, a ja na to: <i>Co za frajer, skąd on się tam pojawił, przecież to jakiś (nieczytelne)!</i>
3	–	–
4	Grałam w Geometry Dash. Powiedziałam: <i>O jej-ku. Nie mogę tego przejść!</i>	Nie.
5	Kiedy grałam Five Night's at Fredays 2 miałam jumpscare i krzyknęłam: <i>Panie Mietku no nie nie!</i> Grając w Fivae 2, do pokoju wszedł mi Banonocy, powiedziałam: <i>No nie on czeka na tę emerytkę?!</i>	Nie.
6	Grałam w grę o nazwie Five nights at freddy's 2. Przechodziłam tę grę i w pewnym momencie wyskoczyło mi obrzydliwe zwierzę i powiedziałam: <i>O Boże, ale to jest straszne.</i>	Jak grałem w Angry birds, to powiedziałem: <i>Super. Wygrałem kolejny wyścig.</i>
7	Nie.	Kolega mnie się spytał, czy ma mi zainstalować fajną grę, a ja odpowiedziałem: <i>OK.</i> Jak Foxy zrobił mi jumsker z gry Five Nights at Ffrededs, to powiedziałem: <i>O kurwa.</i>
8	Kiedy grałam we FNAFA 2 i kiedy wyskoczyła mi Foxy, krzyknęłam: <i>No znowu Foxy!</i>	Kiedy na telefonie zainstalowałem sobie grę i zagrałem, powiedziałem: <i>Ale ta gra jest fajna.</i>
9	Gdy grałam w FNAF 2 powiedziałam: <i>Aaa! Foxy!</i> Lub: <i>Aaa! Tam jest Fredy!</i> Albo: <i>OMG! Chicka!</i>	Po tym, jak w grze Five Nights of Freddy's zabił mnie Golden Freddy, na co zareagowałem wieloma wulgaryzmami, np.: <i>frajer, kamper, down, debil i idiota.</i>
10	Powiedziałam, że <i>simsy są fajne.</i>	Tak, powiedziałem: <i>Jakie to jest świetne nasze tam miedź.</i>
11	W Simsach usłyszałam fajne powitanie i zaczęłam je używać w życiu codziennym.	Nie.
12	Kiedy grałam w grę i usłyszałam powiedzenie, mówiłam tak do mojej koleżanki.	Gdy grałem w Garrys moda i wygrałem, powiedziałem: <i>Super.</i>
13	W The Sims 4 mówią <i>sul sul</i> i ja tak powiedziałam.	Nie.
14	Gdy grałam w grę The Sims, usłyszałam simowe powitanie, później w szkole przywitałam się nim z koleżanką.	–
15	Tak, były to słowa: <i>Przywalileś dziobem w rurę.</i>	Tak, dzięki grze Underlate lepiej umiem angielski – jest to gra przygodowa, logiczna, strategiczna.

Tabela 11. Odpowiedzi uczniów z klasy V na czwarte pytanie ankietowe (cd.)

Lp.	Klasa V: K	Klasa V: M
16	Kiedyś grałam w The Sims 9 i powitałam się z koleżanką, która też lubi Simsy: <i>Sal sal</i> – powitaniem Simsów.	Grę, jaką ujrzałam, był przygodowa, strategiczna i logiczna. nazywała się Underlate.
17	Od dłuższego czasu gram w grę Morie Star Planet, bardzo mi się podoba. Zaczęłam zachęcać do niej moje koleżanki.	–
18	Tak. Gdy gram w Muwistar planet, cały czas coś mówię do monitora. Na przykład: <i>O jej, straciłam punkty przez tego chłopaka</i> . Albo: <i>Nie wiedziałam, że ktoś tam czy coś tam mieszka w Ameryce</i> .	–
19	Tak. Gdy grałam na komputerze, to grałam w The Sims 3, to Simowie, gdy się witają „Sul sul” to poszłam do szkoły to witałam się tym stwierdzeniem z kolegami i koleżankami.	–
20	Jak grałam w The Sims 4 usłyszałam powitanie mojego Sima „Sul sul”, zaczęłam witać się tak z koleżankami.	–
21	Kiedy grałam w grę The Sims 4, to usłyszałam od mojego Simsa powiedzenie „Sul sul”. I kiedy mój Sim odwiedzał kogoś, to się witałam (ja) powiedzeniem: <i>Sul sul</i> .	–
22	Grałam w grę MSP i chciałam sobie kupić (nieczytelne), zapytałam się mamy i się zgodziła po długich namowach (za tydzień kupiłam).	–

Źródło: Opracowanie własne.

O wpływie mediów na zachowania mowne tej grupy respondentów świadczą metateksty dziecięce klasyfikujące owe zachowania następująco:

1. Werbalne powtórzenia, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażień, zwrotów, fraz) z gier. Świadczą o tym następujące przykłady: *W Simsach usłyszałam fajne powitanie i zaczęłam je używać w życiu codziennym; Kiedy grałam w grę i usłyszałam powiedzenie, mówiłam tak do mojej koleżanki; W The Sims 4 mówią „sul sul” i ja tak powiedziałam; Gdy grałam w grę The Sims, usłyszałam simowe powitanie, później w szkole przywitałam się nim z koleżanką; Kiedyś grałam w The Sims 9 i powitałam się z koleżanką, która też lubi Simsy: „Sal sal” – powitaniem Simsów; Gdy grałam na komputerze, to grałam w The Sims 3, to Simowie, gdy się witają „Sul sul” to poszłam do szkoły to witałam się tym stwierdzeniem z kolegami i koleżankami; Jak grałam w The Sims 4 usłyszałam powitanie mojego Sima „Sul sul”, zaczęłam witać się tak z koleżankami; Kiedy grałam w grę The Sims 4, to usłyszałam od mojego Simsa powiedzenie „Sul sul”. I kiedy mój Sim odwiedzał kogoś, to się witałam (ja) powiedzeniem: „Sul sul”; Gdy grałam w Garrys moda i wygrałam, powiedziałam: „Super”.*

2. Werbalne realizacje asertywnych aktów mowy w postaci kreatywnej transformacji odebranych treści, co przykładowo poświadcza następująca odpowiedź udzielona przez chłopca: *Dzięki grze Underlate lepiej umiem angielski – jest to gra przygodowa, logiczna, strategiczna.*

3. Werbalne realizacje ekspresywnych aktów mowy. Dokumentują to następujące przykłady werbalizacji: *Kiedy grałam w Geometry obsh lite i wygrałam poziom na praktisie, powiedziałam: „Nareszcie!” Kiedy grałam na telefonie w My talking Angels i wydałam NIECHĄCY 5 tysięcy, powiedziałam: „O kurcze!” I się rozplakałam; Czasem mówię podczas gry w Geometry Dash, że to jest „głupia, nieprzyjemna”; Grałam w Geometry Dash. Powiedziałam: „O jejku. Nie mogę tego przejść!”; Kiedy grałam Five Night’s at Fredays 2 miałam jumpscare i krzyknęłam: „Panie Mietku no nie nie!”; Grając w Fivae 2, do pokoju wszedł mi Banonocy, powiedziałam: „No nie on czeka na tę emerytkę?!”; Grałam w grę o nazwie Five nights at freddy’s 2. Przechodziłam tę grę i w pewnym momencie wyskoczyło mi obrzydliwe zwierzę i powiedziałam: „O Boże, ale to jest straszne”; Kiedy grałam we FNAFA 2 i kiedy wyskoczyła mi Foxy, krzyknęłam: „No znowu Foxy!”; Gdy grałam w FNAF 2 powiedziałam: „Aaa! Foxy!” Lub: „Aaa! Tam jest Fredy!” Albo: „OMG! Chicka!”; simsy są fajne; „O jej, straciłam punkty przez tego chłopaka”; Jak grałem w GANG CIAR VEGAS, to nagle ktoś mnie zabił, a ja na to: „Co za frajer, skąd on się tam pojawił, przecież to jakiś (nieczytelne)!”; Jak grałem w Angry birds, to powiedziałem: „Super. Wygrałem kolejny wyścig”; Jak Foxy zrobił mi jumsker z gry Five Nights at Frredys, to powiedziałem: „O kurwa”; Kiedy na telefonie zainstalowałem sobie grę i zagrałem, powiedziałem: „Ale ta gra jest fajna”; Po tym, jak w grze Five Nights of Freddy’s zabił mnie Golden Freddy, na co zareagowałem wieloma wulgaryzmami, np.: „frajer, kamper, down, debil i idiota”; Tak, powiedziałem: „Jakie to jest świetne nasze tam miedz”.*

4. Werbalne realizacje asertywnych aktów mowy. Świadczą o tym przykładowo sądy, komentarze wypowiedziane przez dzieci podczas ich zaangażowania w grę: „Przywalileś dziobem w rurę”; „Nie wiedziałam, że ktoś tam czy coś tam mieszka w Ameryce”; Kolega mnie się spytał, czy ma mi zainstalować fajną grę, a ja odpowiedziałem: „Ok”.

5. Werbalne realizacje dyrektywnych aktów mowy. Dokumentuje to np. stwierdzenie: *Od dłuższego czasu gram w grę Morie Star Planet, bardzo mi się podoba. Zaczęłam zachęcać do niej moje koleżanki; Grałam w grę MSP i chciałam sobie kupić (nieczytelne), zapytałam się mamy i się zgodziła po długich namowach (za tydzień kupiłam).*

6. Werbalne realizacje komisyjnych aktów mowy. Na przykład: *Zobaczyłem, że wyszła gra o nazwie Overwatch. Zobaczyłem, jaka jest grafika i powiedziałem: „Muszę ją mieć”.*

7. Werbalne interakcje z maszyną. Świadcstwo tego zjawiska stanowi tekst: *Gdy gram w Muwistar planet, cały czas coś mówię do monitora.*

Uczniowie z najstarszej grupy wiekowej udzielili mniej wyczerpujących odpowiedzi niż młodszy o rok koledzy. Zostały one zaprezentowane w tabeli 12.

Tabela 12. Odpowiedzi uczniów z klasy VI na czwarte pytanie ankietowe

Lp.	Klasa VI: K	Klasa VI: M
1	Nie.	(Nieczytelne)
2	Nie przypominam sobie takich sytuacji.	Nie.
3	Nie pamiętam żadnej sytuacji.	Nie.
4	Gdy zobaczyłam w Internecie grę, która miała dużo efektów specjalnych, powiedziałam: <i>Ale ten świat jest nowoczesny!</i>	(Nieczytelne)
5	Nie nigdy coś takiego mi się nie zdarzyło.	Ale fajna gra.
6	Tak, była taka sytuacja, ale nie ze mną, tylko z moją młodszą siostrą, to grała w Księżniczki, a później po tej grze była bardzo niegrzeczna, trwało to ponad godzinę.	Nie.
7	Nie przypominam sobie takiej sytuacji.	Nie.
8	Nie było takiej sytuacji.	Szczerze było wiele takich sytuacji, ale dla dobra ankiety podam tylko dwie: 1. W grze Counter Strike Global offensive ze złości krzyknąłem: <i>Jak to możliwe</i> ; 2. W grze League of Legends: <i>No ten typ jest smurfem, za duże obrażenia „Wgwalndo”</i> .
9	Nie było tak.	(Nieczytelne)
10	Nic takiego nie miałam.	Grałem sobie w grę Counter Strike i usłyszałem tekst <i>Poszli na B</i> albo <i>Poszli</i> . <i>Poszli</i> i spodobało mi się to, to trochę tak mówię.
11	Nie gram w gry.	GTAV – <i>Kurde Bolek, zadźgał mnie</i> i kopnąłem krzesło i rzuciłem pada; FIFA 16 – <i>No nie, Boże, czy Ty to widzisz? Ten gnojek mi strzelił gola. No nie!!!</i>
12	Nie gram w gry.	Jak w C9:GO spotykam (nieczytelne), to mówię: <i>Kurcze</i> . I jak mi kolega (nieczytelne), ale nie pamiętam, co mówiłem.
13	To była gra Slither io.	Gdy mój kolega miał fajne rzeczy (nieczytelne) pomagałem, odrabiałem za niego prace domową, np. z matematyki za te przedmioty. Gdy zabijali mnie, np. w The (nieczytelne), dużo przeklinałem i byłem agresywny, a więc ja zbijałem, to mnie cieszyło.
14	Nie.	Nie.
15	Nic takiego nie było.	Nie.

Tabela 12. Odpowiedzi uczniów z klasy VI na czwarte pytanie ankietowe (cd.)

Lp.	Klasa VI: K	Klasa VI: M
16	NWM, SORRY TAKI LIFE.	Nie.
17	NWM, SORRY TAKI LIFE.	Nie, taka sytuacja się nie zdarzyła.
18	–	Była to gra Fifa 16 i gdy graliśmy na boisku, jak kolega nie trafił w bramkę, powiedziałem: <i>Żenada, naprawdę żenujące wydarzenie.</i>
19	–	–
20	–	Nie.
21	–	Nie zdarzyło mi się.
22	–	Slither. Io powiedziałem wtedy: <i>To jest fajna gra.</i>

Źródło: Opracowanie własne.

Wypowiedzi szóstoklasistek i szóstoklasistów mieszczą w sobie opisy komunikacyjnych skutków recepcji gier cyfrowych w następujących ramach kategoryalnych:

1. Werbalne powtórzenia, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z gier. Świadectwem może być zdanie: *Grałem sobie w grę Counter Strike i usłyszałem tekst „Poszli na B” albo „Poszli. Poszli” i spodobało mi się to, to trochę tak mówię.*

2. Werbalne realizacje ekspresywnych aktów mowy. Przykłady stanowią następujące metateksty i wypowiedzi: *Gdy zobaczyłam w Internecie grę, która miała dużo efektów specjalnych, powiedziałam: „Ale ten świat jest nowoczesny!”; Tak, była taka sytuacja, ale nie ze mną, tylko z moją młodszą siostrą, to grała w Księżniczki, a później po tej grze była bardzo niegrzeczna, trwało to ponad godzinę (należy to rozumieć, że opisane przez respondentkę dziecko mówiło tak, że teksty były nacechowane ekspresywnymi o negatywnym zabarwieniu); „Ale fajna gra”; W grze Counter Strike Global offensive ze złości krzyknęłam: „Jak to możliwe”; 2. W grze League of Legends: „No ten typ jest smurfem, za duże obrażenia”; GTAV – Kurde Bolek, zadźgał mnie i kopnąłem krzesło i rzuciłem pada; FIFA 16 – „No nie, Boże, czy Ty to widzisz? Ten gnojek mi strzelił gola. No nie!!!”; Gdy zabijali mnie, np. w The (nieczytelne), dużo przeklinałem i byłem agresywny, a więc ja zbijałem, to mnie cieszyło; Była to gra Fifa 16 i gdy graliśmy na boisku, jak kolega nie trafił w bramkę, powiedziałem: „Żenada, naprawdę żenujące wydarzenie”; Slither. Io powiedziałem wtedy: „To jest fajna gra”.*

Wyżej zaprezentowane odpowiedzi uczniów klas IV–VI na pytanie o wpływ recepcji gier komputerowych na ich zachowania komunikacyjne udało się zakwalifikować do takich kategorii, jak: werbalne powtórzenia, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z gier, werbalne realizacje ekspresywnych

aktów mowy; werbalno-melodyczne powtórzenia, cytowania tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z gier; werbalne realizacje asertywnych aktów mowy; werbalne realizacje asertywnych aktów mowy w postaci kreatywnej transformacji odebranych treści, werbalne realizacje dyrektywnych i komisywnych aktów mowy; werbalne interakcji z maszyną.

Ostatnie pytanie ankietowe miało charakter podsumowujący: Czy Twoim zdaniem to, co jest w czasopismach, w radiu, w telewizji, w Internecie wpływa na to, co mówisz i jak mówisz?

Odpowiedzi na to pytanie udzielone przez dzieci z czwartej klasy przedstawia tabela 13.

Tabela 13. Odpowiedzi uczniów z klasy IV na piąte pytanie ankietowe

Lp.	Klasa IV: K	Klasa IV: M
1	Nie.	Tak.
2	Czasami.	Chyba tak, nie wiem.
3	Nie.	Tak.
4	Czasami.	Radia nie słucham, ale na You Tube słucham bez przekleństw☺.
5	Nie.	Trochę.
6	Tak.	Nie.
7	Nie.	–
8	Tak, myślę, że często.	Tak, wpływa.
9	Nie, nigdy.	Nie.
10	–	Nie.
11	Niestety nie.	Nie słucham radia ani nie czytam czasopism, nie mam komputera, a telewizji nie mogę oglądać!!!
12	Niektóre tak, ale wpływają na moje dobre zachowanie, ponieważ oglądam bajki tylko przeznaczone dla mnie. Dla dzieci w moim wieku.	Koniec świata.
13	Nie wpływa to na to, jak mówię. Jestem osobą, która nie wpływa na moje zachowanie.	Nie.
14	–	–
15	Nie.	–

Źródło: Opracowanie własne.

Odpowiedzi na to pytanie rozłożyły się statystycznie równomiernie, gdyż dwanaścioro dzieci spośród dwudziestu ośmiu osób uznało, że media mają wpływ na ich zachowania komunikacyjne, negatywnej odpowiedzi udzieliło również dwunastu respondentów. Do najbardziej interesujących należą dwie odpowiedzi. Treść pierwszej brzmi: *Niektóre tak, ale wpływają na moje dobre zachowanie, ponieważ*

oglądam bajki tylko przeznaczone dla mnie. Dla dzieci w moim wieku. Tekst ten wyraża przekonanie dziewczynki (lub odzwierciedlenie nauk wpojonych przez opiekunów) o dobrym wpływie bajek na jej zachowania komunikacyjne. Wypowiedź chłopca – *Nie słucham radia ani nie czytam czasopism, nie mam komputera, a telewizji nie mogę oglądać!!!* – należy do gatunków ekspresywnych (trzykrotnie powtórzony wykrzyknik) i presuponuje bardzo duży problem dziecka wynikający z niemożności obcowania ucznia z jakimikolwiek przekazami medialnymi. Można przypuszczać, że dziecko pragnie recepcji mediów i doświadczenia ich wpływu na swoje zachowania mowne.

Wypowiedzi starszej grupy wiekowej zawiera tabela 14.

Tabela 14. Odpowiedzi uczniów z klasy V na piąte pytanie ankietowe

Lp.	Klasa V: K	Klasa V: M
1	Raczej nie.	Nie.
2	Raczej nie, zdarza się, że coś powiem, co sędzę o tej reklamie, gdy w radiu leci reklama media ekspert.	Chyba trochę tak.
3	Moim zdaniem to nieprawda, że Internet wpływa na to, co mówię i jak mówię.	–
4	Nie.	Nie.
5	Nie wiem.	Trochę, ale zazwyczaj nie.
6	Moim zdaniem tak gdy rozmawiamy, to co było w internecie, często powtarzamy.	Tak, ponieważ wyrażamy wtedy swoje emocje.
7	Poniekąd, ale nie.	Raczej nie.
8	Niezbyt.	Raczej tak.
9	Może trochę.	Tak, jestem tego pewien.
10	Tak, wpływa na mnie.	Tak. Wpływa to bardzo na nasze myśli i to, co mówimy.
11	Tak, to na mnie wpływa.	Tak.
12	Tak, jak coś usłyszę, to powtarzam.	Myślę, że taka większość reklam, które puszcza 1000 razy już mnie mocno denerwuje.
13	Czasami wpływa.	Nie.
14	Myślę, że tak, ponieważ na podstawie poprzednich pytań zdałam sobie z tego sprawę.	–
15	Tak, są to reklamy z wpadającą w ucho melodią.	–
16	Tak. Łatwo te teksty wpadają w ucho.	–
17	Nie czytam...	–
18	Nie, ponieważ nie przeglądam czasopism i nie oglądam wiadomości.	–
19	Tak, ponieważ jak np. czytamy reklamy bądź oglądamy, to jak reklama jest kolorowa, to chcemy mieć tą rzecz.	–
20	Tak, dzięki mediom, telewizji, radia i internetu zaczęłam się inaczej wyrażać.	–

Tabela 14. Odpowiedzi uczniów z klasy V na piąte pytanie ankietowe (cd.)

Lp.	Klasa V: K	Klasa V: M
21	Tak, moim zdaniem jak coś usłyszymy, to od razu wpływa to do naszych myśli, a później zaczynamy to powtarzać albo śpiewać, mówić...	–
22	Raczej nie.	–

Źródło: Opracowanie własne.

W grupie trzydziestu ośmiu uczniów aż trzynastu respondentów odpowiedziało negatywnie, a dwadzieścia osób potwierdziło wpływ środków masowego przekazu na ich język. Jedna z dziewczynek napisała: *Myślę, że tak, ponieważ na podstawie poprzednich pytań zdałam sobie z tego sprawę*. Ta wypowiedź jest bardzo ważna, ponieważ uzasadnia potrzebę prowadzenia tego typu badań. Zadawanie dzieciom pytań dotyczących ich postrzegania kwestii związanych z mediami prowokuje je do myślenia, wyciągania wniosków i prowadzi do uświadomienia sobie określonych mechanizmów i praw rządzących środkami masowego przekazu, co ma już ogromną wartość edukacyjną. Ich odpowiedzi natomiast poświadczają bardzo wysoki stopień samoświadomości odbiorczej.

Opinie szóstoklasistów zawiera tabela 15.

Tabela 15. Odpowiedzi uczniów z klasy VI na piąte pytanie ankietowe

Lp.	Klasa VI: K	Klasa VI: M
1	Tak.	Nie.
2	Raczej nie. Największy wpływ na to, jak mówimy ma towarzystwo i wychowanie.	Nie.
3	Na pewno w pewnym stopniu wpływa na to, jak mówię lub co mówię, ale największy wpływ na to mają osoby, z jakimi się zadajemy.	Nie.
4	Moim zdaniem tak, ponieważ zmienia to nasze poglądy.	Nie.
5	Nie, w ogóle to nie wpływa na to, co mówię.	Trochę tak i trochę nie.
6	Nie, nie wpływa, ja za bardzo nie korzystam z internetu, telewizję oglądam codziennie, ale nic na moje zachowanie nie wpływa, chyba że jakieś śmieszne programy telewizyjne. Bardzo dziękuję, że mogłam udzielić odpowiedzi. Ale uważam, że na młodsze dzieci to wpływa na zachowanie. Ostatnio widziałam w sklepie taką dziewczynkę, która powiedziała do mamy, żeby jej kupiła soczek. A mama nie wiedziała jaki, to dziewczynka, że chodzi jej o ten z reklamy co dodaje siły energii i witamin. <i>Mama kupisz mi Kubusia</i> i tak ciągle gadała o tym Kubusiu. Mama w końcu jej kupiła tego Kubusia.	Nie.

Tabela 15. Odpowiedzi uczniów z klasy VI na piąte pytanie ankietowe (cd.)

Lp.	Klasa VI: K	Klasa VI: M
7	Według mnie lekko to wpływa, jak mówię, np. w jakiejś gazecie coś przeczytam. Nie pamiętam dokładnej sytuacji, ale mam takie wrażenie.	Tak średnio. Wolę mieć własne zdanie.
8	Moim zdaniem to, co jest zamieszczone w czasopiśmie, w radiu, w telewizji i internecie ma ogromny wpływ na to, co się mówi.	–
9	Moim zdaniem tak nie jest.	Nie.
10	Moim zdaniem nie wpływa za często na to, co mówię.	Raczej tak.
11	Raczej nie. Tylko reklamy, które promują tanie, fajne produkty: ewentualnie jak przeczytam znaczenie skutków w Internecie, których później używam w sms-ach.	Nie.
12	Może troszkę.	Nie.
13	Tak.	Czasami tak.
14	Tak.	W jakimś stopniu wpływa, ale raczej małym.
15	Nie.	Tak, ponieważ mogę się wiele dowiedzieć.
16	A daj spokój.	Jeżeli są to informacje związane z polityką i światem, czasem omawiam je z innymi. Ale ogólnie to tak, wpływają na to, co mówię.
17	A daj spokój.	Wpływa na to, ale ja mam to szczęście, że zostałem wychowany na tym, że w reklamach kłamią i jest to tylko manipulacja człowieka. Nad innymi środkami przekazu informacji nigdy się nie zastanawiałem.
18	–	Raczej powiedziałbym, że to ma jakiś wpływ co mówimy.
19	–	–
20	–	–
21	–	Moim zdaniem nie wpływają na to, co mówimy.
22	–	Moim zdaniem nie wpływa na to, jak mówię i co mówię.

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród odpowiedzi, które można zakwalifikować jako pozytywne lub negatywne znalazło się dziewiętnaście potwierdzających wpływ mediów na mowę i siedemnaście temu wpływowi zaprzeczających w grupie trzydziestu dziewięciu respondentek i respondentów. Dwie spośród uczennic ujawniły swoje przemyślenia dotyczące tej samej kwestii. Jedna z wypowiedzi brzmi: *Największy wpływ na to, jak mówimy, ma towarzystwo i wychowanie*, druga zaś: *Największy wpływ na*

to mają osoby, z jakimi się zadajemy. Obydwa teksty umniejszają rolę mediów jako środków wpływających na zachowania komunikacyjne odbiorców, a podnoszą znaczenie bezpośrednich kontaktów interpersonalnych. Myślę, że to jest bardzo cenna informacja dla dorosłych, na których spoczywa odpowiedzialność umożliwienia dzieciom jak najczęstszego obcowania komunikacyjnego o charakterze realnym, co, jak widać, w przeświadczeniu dzieci jest niezwykle doniosłą sprawą.

Odpowiedzi podsumowujące ankietę stanowią dobry punkt wyjścia dla wniosków płynących z zebranych wypowiedzi. Generalnie okazało się, że teksty i metateksty dotyczące recepcji wpływu mediów na zachowania komunikacyjne można zakwalifikować do następujących sfer:

1. Werbalnych powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przeczytanych tekstów medialnych.
2. Werbalnych realizacji ekspresywnych aktów mowy.
3. Werbalnych realizacji asertywnych aktów mowy.
4. Werbalnych realizacji dyrektywnych aktów mowy.
5. Werbalnych realizacji komisywnych aktów mowy.
6. Pisemnych (obok werbalnych) realizacji ekspresywnych aktów mowy.
7. Werbalnych powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z usłyszanych przez radio tekstów medialnych.
8. Werbalno-melodycznych powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z radia.
9. Komunikacyjnych zachowań o charakterze parajęzykowym.
10. Werbalnych powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przekazów telewizyjnych lub/i internetowych.
11. Werbalnych realizacji asertywnych aktów mowy w postaci kreatywnej transformacji odebranych treści.
12. Werbalno-melodycznych powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przekazów telewizyjnych lub/i internetowych.
13. Werbalnych powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z gier.
14. Werbalno-melodycznych powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z gier.
15. Werbalnych interakcji z maszyną.

Wyszczególnione kategorie zawierające konkretne wypowiedzi dziecięce stanowią spis typów zachowań komunikacyjnych powstałych w wyniku recepcji przez uczniów przekazów medialnych. Kategorie te zatem stanowią odpowiedź na pytanie: *Jak media wpływają na zachowania komunikacyjne dzieci w wieku szkolnym?* Środki masowego przekazu wpływają w ten sposób na język dzieci, że te pod ich wpływem tworzą teksty, które kwalifikują się do zakresów wyżej wymienionych kategorii.

Ta konkluzja stanowi bazę dla dalszego wnioskowania, zwłaszcza do wykorzystania przez potencjalnych twórców programu edukacji medialnej. Na przykład świadomość tego, że uczniowie tworzą teksty ekspresywne pod wpływem mediów może być wykorzystana do zaplanowania w toku edukacji szkolnej uczenia dzieci nazywania uczuć czy panowania nad emocjami lub wskazania sposobów ich innego rozładowywania niż za pomocą wulgaryzmów. Wiedza o chęci powtarzania przez uczniów tekstów medialnych może być wykorzystana do preparowania tekstów podobnych do medialnych, które byłyby łatwo zapamiętywane przez dzieci, ale zawierałyby treści przydatne z punktu widzenia edukacji szkolnej. Świadomość tworzenia już przez bardzo młodych uczniów tekstów pisanych i ich publikowania w Internecie może stanowić bazę do wykorzystania w nauczaniu polonistycznym, którego zadaniem jest nauczyć pisać, czytać i mówić. Dlaczego dzieci nie miałyby nauczyć się przykładowo sztuki epistolarnej, ćwicząc normy listu przez korespondowanie e-mailowe ze swoim nauczycielem? Tych pomysłów może być bardzo dużo, ale to już temat na inną publikację, i to nie tylko dla językoznawcy, ale także dla pedagogów, psychologów, edukatorów medialnych.

Bibliografia

- Boniecka B., 2005, *Pragmatyka życzliwości w audycjach radiowych dla dzieci i młodzieży*, [w:] A. Dąbrowska, A. Nowakowska (red.), *Język a Kultura*, t. 17: *Życzliwość i agresja w języku i kulturze*, Wrocław.
- Boniecka B., 2006, *Niektóre typy wypowiedzi dziecięcych*, [w:] I. Kamińska-Szmał, T. Piekot, M. Zaśko-Zielińska (red.), *Oblicza komunikacji*, t. 1–2: *Perspektywy badań nad tekstem, dyskursem i komunikacją*, Kraków.
- Boniecka B., Granat A. (red.), 2015, *Recepcja mediów*, t. 1: *Recepcja programów radiowych i telewizyjnych przez dzieci w wieku przedszkolnym*, Lublin.
- Boniecka B., Granat A. (red.), 2016, *Recepcja mediów*, t. 2: *Wpływ sytuacji medialnych na komunikowanie się dzieci w wieku przedszkolnym. Wypisy*, Lublin.
- Eco U., 1999, *Partyzantka semiotyczna*, [w:] tenże, *Semiologia życia codziennego*, tłum. J. Ungiewska, P. Salwa, Warszawa.
- Gajda J., 1988, *Środki masowego przekazu w wychowaniu*, Lublin.
- Gajda J., 2005, *Media w edukacji*, Kraków.
- Granat A., 2016a, *Kreowanie przez media obrazu życia duchowego dziecięcych uczestników programu „Mali giganci”*, [w:] E. Maślowska i in., *Świat oczyma duszy – dusza w oczach świata. Antropologiczno-językowe wizerunki duszy w perspektywie międzykulturowej*, Warszawa.
- Granat A., 2016b, *The Communication Behaviour of a Child During an Artistic Performance in a TV Show*, [w:] A. Żukowska, M. Chepil (red.), *In the Sphere of Education and Artistic Work*, Drohobycz.

- Granat A., Jędrejek M., 2015, „Świat realny za zasłoną mediów” – *recepcja programów radiowych i telewizyjnych przez dzieci w wieku przedszkolnym*, [w:] B. Boniecka, A. Granat (red.), *Recepcja mediów*, t. 1: *Recepcja programów radiowych i telewizyjnych przez dzieci w wieku przedszkolnym*, Lublin.
- Himmelweit H., 1972, *Spółeczny wpływ telewizji*. Referat wygłoszony na Międzynarodowej Konferencji UNESCO, Gauting 1962, [w:] J. Koblewska, *Środki masowego oddziaływania*, Warszawa.
- Kałużyńska E., 2015, *Recepcja reklamy przez dzieci w wieku przedszkolnym*, [w:] B. Boniecka, A. Granat (red.), *Recepcja mediów*, t. 1: *Recepcja programów radiowych i telewizyjnych przez dzieci w wieku przedszkolnym*, Lublin.
- Klapper J. T., 1960, *The Effects of Mass Communication*, New York.
- Koblewska J., 1972, *Środki masowego oddziaływania*, Warszawa.
- Lazarsweld P. F., Stanton F. N. (red.), 1944, *Radio Research 1942–1943*, New York.
- Lazarsweld P. F., Stanton F. N. (red.), 1949, *Radio Research 1948–1949*, New York.
- Manasterska-Wiącek E., 2015, „Mama, jest ta reklama, jak chłopcy nie żyją”. *O dziecku w świecie reklamy*, [w:] B. Boniecka, A. Granat (red.), *Recepcja mediów*, t. 1: *Recepcja programów radiowych i telewizyjnych przez dzieci w wieku przedszkolnym*, Lublin.
- Ośrodek Badania Opinii Publicznej, *Opinie o wpływie telewizji*, 1998, Warszawa, za: G. Zaraziński, 2006, *Komunikacja i media. Wprowadzenie*, Siedlce.
- Porayski-Pomsta J., 1994, *Umiejętności komunikacyjne dzieci w wieku przedszkolnym. Studium psycholingwistyczne*, Warszawa.
- Schmidt S. J., Zurstiege G., 2006, *Orientierung. Kommunikationswissenschaft*, 98, [w:] G. Zaraziński, *Komunikacja i media. Wprowadzenie*, Siedlce.
- Sulek A., Nowak K., Wyka A. (red.), 1989, *Poza granicami socjologii ankietowej: praca zbiorowa*, Warszawa.
- Trysińska M., 2015, *Mówię do ciebie! Komunikacja w rodzinie na przykładzie filmów animowanych dla dzieci*, [w:] B. Boniecka, A. Granat (red.), *Recepcja mediów*, t. 1: *Recepcja programów radiowych i telewizyjnych przez dzieci w wieku przedszkolnym*, Lublin.
- Wyka A., 1993, *Badacz społeczny wobec doświadczenia*, Warszawa.
- Zagórska K., 2015, *Czy dzieci słuchają Anioła? – o audycjach radiowych dla najmłodszych*, [w:] B. Boniecka, A. Granat (red.), *Recepcja mediów*, t. 1: *Recepcja programów radiowych i telewizyjnych przez dzieci w wieku przedszkolnym*, Lublin.
- Zaraziński G., 2006, *Komunikacja i media. Wprowadzenie*, Siedlce.

Dr Anna Granat

Zakład Dziennikarstwa

Wydział Politologii

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Jak media wpływają na zachowania komunikacyjne? Odbiorcza samoświadomość dzieci w wieku szkolnym

Streszczenie

W rozdziale zostały zaprezentowane wnioski wynikające z analiz zachowań komunikacyjnych (powstałych pod wpływem mediów) dzieci w wieku szkolnym.

Badanie (z wykorzystaniem metody pragmalingwistycznej) zostało przeprowadzone w Szkole Podstawowej nr 6 im. Romualda Traugutta w Lublinie w maju 2016 roku. Narzędzie badawcze stanowiła *Ankieta młodego obserwatora własnej mowy*.

Środki masowego przekazu wpływają w ten sposób na język dzieci, że te pod ich wpływem tworzą teksty i metateksty, które kwalifikują się do zakresów kategorii:

1. Werbalnych: a) powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz) z przeczytanych tekstów medialnych; z usłyszanych przez radio tekstów medialnych; z przekazów telewizyjnych lub/i internetowych; z gier; b) realizacji aktów mowy (ekspresywnych; asertywnych; dyrektywnych; komisywnych); c) interakcji z maszyną; d) realizacji asertywnych aktów mowy w postaci kreatywnej transformacji odebranych treści; 2. Werbalno-melodycznych powtórzeń, cytowań tekstów (wyrazów, wyrażeń, zwrotów, fraz): a) z radia; b) z przekazów telewizyjnych lub/i internetowych; c) z gier; 3. Komunikacyjnych zachowań o charakterze parajęzykowym; 4. Pisemnych (obok werbalnych) realizacji ekspresywnych aktów mowy.

Badania też dokumentują odbiorczą samoświadomość uczniów.

Słowa kluczowe

dziecko, pragmalingwistyka, media, odbiorca, samoświadomość

How do the media affect communication behavior? Receiving self-consciousness of school children.

Summary

The chapter presents the conclusions resulting from the analysis of communication behavior (formed under the influence of the media) of school-age children.

The study (with the use of the pragmalinguistics method) was conducted in the Primary School No. 6 named after Romuald Traugutt in Lublin in May 2016.

In this way the mass media influence the children and they form the texts and metatexts that can be qualified to a range of categories: 1. Verbal: a) repetition, citation text (words, phrases, expressions, phrases) from the read media texts; media texts heard from the radio; from TV broadcasts and/or the Internet; from games; b) implementation of speech acts (expressive, assertive, commissioned); c) interaction with the machine; d) implementation of assertive speech acts as a creative transformation of the received contents; 2. Verbal melodic repetitions, citations of texts (words, phrases, expressions, phrases): a) from the radio; b) from TV broadcasts and/or the Internet; c) games; 3. Communication behavior of a paralanguage character; 4. Written (in addition to verbal) implementation expressive speech acts.

The study also documented students' receiving self-consciousness.

Keywords

child pragmalinguistics, media, recipient, self-awareness

